

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská diplomová práce

Olomouc 2023

Karolina Krňávková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

Židovské konvertitky a proměny jejich židovských identit během života

Bakalářská diplomová práce

Studijní program: Kulturní antropologie


Autor: Karolina Krňávková

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Mildnerová Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma Židovské konvertitky a proměny jejich židovských identit během života vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 25. 3. 2023

Podpis .....

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Kateřině Mildnerové Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala a samozřejmě respondentkám, bez nichž by práce nemohla vzniknout.

Anotace

Jméno a příjmení:	Karolina Krňávková
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Studijní program:	Kulturní antropologie (maior), Religionistika (minor)
Studijní program obhajoby práce:	Kulturní antropologie
Vedoucí práce:	Mgr. Kateřina Mildnerová Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Židovské konvertitky a proměny jejich židovských identit během života
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá procesem vytváření a vyvíjení židovské identity u židovských konvertitek během jejich života. V jejich narativu analyzuje, jak se jejich židovská identita vytváří, za jakých okolností a z jakých důvodů se mění, jak ji samy ženy definují a co pro ně znamená. Činí tak prostřednictvím kvalitativního narativního/biografického výzkumu.
Klíčová slova:	Narativní konstrukce identity, židovská identita, konverze k judaismu, narativní výzkum
Title of Thesis:	Female Converts and Their Changing Jewish Identities Throughout Their Lives
Annotation:	The bachelor thesis deals with the process of creating and developing Jewish identity in Jewish converts during their lifetime. In their narrative, it analyses how their Jewish identity is formed, under what circumstances and for what reasons it changes, how the women themselves define it and what it means to them. It does so through qualitative narrative/biographical research.
Keywords:	Narrative construction of identity, Jewish identity, conversion to Judaism, narrative research design
Názvy příloh vázaných v práci:	Hrdinka, Intelktuálka, Bojovnice, Profesionálka
Počet literatury a zdrojů:	22
Rozsah práce:	48 s. (87 362 znaků s mezerami)

Obsah

Anotace	4
Úvod	7
I. Teoretická východiska	9
1. Narativní konstrukce reality a identity v sociálních vědách.....	9
1. 1 Definice narativa.....	9
1. 2 Narativní konstrukce reality	10
1.3 Ricoeurovo pojetí identity	13
2. Jak se stát židem/židovkou?.....	17
3. Ortodoxní a liberální židovské komunity – postavení konvertitů a žen.....	20
4. Antropologický výzkum konverze	22
5. Antropologická definice konverze.....	23
II. Výzkumná část	28
1. Metodologie	28
1. 1 Cíle výzkumu.....	28
1.2 Výzkumné otázky.....	29
1. 3 Výběr výzkumné metody a techniky.....	29
1.4 Výzkumný vzorek.....	30
1. 5 Realizace a podoba výzkumných rozhovorů	31
1.6 Etické otázky spojené s vedením výzkumných rozhovorů.....	32
1.7 Metody vyhodnocování a interpretace dat.....	33
2. Prezentace výsledků analýzy a interpretace dat.....	33
2.1 Biografie Hrdinky.....	33
2.2 Biografie Intelektuálky.....	38
2. 3 Biografie Bojovnice.....	42

2. 4 Biografie Profesionálky.....	46
Závěr	50
Literatura a zdroje	52
Přílohy	54

Úvod

Téma bakalářské práce zaměřující se na vznik a vývoj náboženské identity u židovských konvertitek jsem si vybrala, protože jsem se chtěla dozvědět, jak se z člověka bez náboženského vyznání může stát věřící jedinec podřizující svůj život pravidlům, zásadám a praktikám daného náboženství. Věděla jsem, že se chci soustředit na konvertity, kteří se obrátili k židovství. Při vysokoškolském studiu mě totiž mezi náboženskými systémy nejvíce zaujala židovská tradice. Nebyla jsem si ale jistá, jak dál svůj výzkum zúžit a zaměřit. Vedoucí mé práce paní doktorka Mildnerová mi navrhla, jestli se nechci soustředit jen na ženskou perspektivu. Souhlasila jsem, protože jsem si uvědomila, že mi ve společnosti chybí více ženských hlasů. Moje práce byla příležitostí jim dát prostor.

Ve své práci se budu snažit, pomocí zachycených životních příběhů židovských konvertitek, analyzovat vytváření a vyvíjení jejich židovské identity během života. V jejich narativu budu hledat, jak se jejich židovská identita vytváří, za jakých okolností a z jakých důvodů se mění, jak ji samy ženy definují a co pro ně znamená. Pro výzkum jsem zvolila kvalitativní narativní/biografickou metodu, díky které mohu vývoj židovské identity u žen sledovat v komplexní podobě a také mi to umožňuje pozorovat, jak samotné ženy svoji židovskou identitu konstruují. Biografickou metodu jsem ještě doplnila polostrukturovanými rozhovory, které mi poskytly další informace, a tedy i hlubší vhled do problematiky. Získaná data jsem zpracovala pomocí grafického znázornění biografických životních linek. Před celou výzkumnou částí v práci představím klíčová teoretická východiska. Nejdříve definuji narativní konstrukci reality a představím teorii narativní identity Paula Ricoeura, která vysvětluje, jak se identita v narativu tvoří. Následně ještě formuluji pravidla konverze podle židovského práva a antropologické pojetí konverze, které využiji při interpretaci dat.

Doufám, že se mi podaří rozborem jednotlivých příběhů respondentek poukázat na komplexnost a různorodost procesu vytváření náboženské identity. A tím tak přispět k rozbití stereotypního vnímání konvertitů ve společnosti.

I. Teoretická východiska

1. Narativní konstrukce reality a identity v sociálních vědách

V první kapitole se budu věnovat stěžejním teoretickým východiskům své práce. Za důležité nejdříve považuji definovat, co to vůbec vyprávění/narace je a jak k němu přistupuji. Což mě následně přivádí k tomu představit narativní konstrukci reality jako koncept, který se tvoří přitom, když někdo sděluje svůj životní příběh. A nakonec se zaměřím na to, jak se při vyprávění konstruuje narativní identita podle francouzského filozofa Paula Ricoeura.

1. 1 Definice narativa

Minimálně lze narativ definovat jako produkt verbální komunikace, které se aktivně účastní nejméně dva aktéři, a to vypravěč a posluchač. Na této zevšeobecnující úrovni lze považovat za druh vyprávění většinu jazykových jednotek, které jsou tvořeny podnětem a přísudkem a tvoří tak minimální lingvistický akt. Tyto jazykové výroky v sobě obsahují intersubjektívni kontext, díky kterému jsou srozumitelné a to tak, že z nich vyplývají jednání a události předcházejících či následujících výroků. Přestože lze tyto kontexty domyslet a nějakým způsobem jsou schopny činit z jednotek vyprávění, je toto pojmání narativu příliš široké (Hájek, Havlík, & Nekvapil, 2012). Religionistka a socioložka zabývající se narativem Eleonara Hamar toto minimalistické vymezení odmítá a domnívá se, že tato definice více zakrývá, než vysvětluje. Je tak podle ní rozmělněna hranice mezi jazykem a jeho narativní subřádem, který považuje za klíčový pro chápání narativního konstruktivismu (Hamar, 2008).

Navrhuje a přiklání se k širší definici narativu. „jako diskurzivní konstrukce ve formě příběhu, jehož koherentní obsah je dán formální strukturací zápletky kolem začátku, středu a zakončení“ (ibid, str. 17). Jinak řečeno vyprávění je příběh tvořen událostmi, které spolu souvisejí a jsou smysluplně organizovány, a postavami, situacemi a dalšími aspekty prostředí, ve kterém se dění odehrává. Nelze ale opomenout roli diskurzu ve vyprávění, který ovlivňuje časovost příběhu a také to, co v něm bude vyjádřeno

otevřeně a co zůstane v implicitní rovině. Diskurz ztvárňuje významy v narativu. Je způsobem vyprávění. Vytváří se tak fiktivní ale smysluplný vztah mezi narativem a sociální realitou (Ricoeur, 1971).

1. 2 Narativní konstrukce reality

V následující podkapitole se budu věnovat narativní konstrukci reality, protože tento koncept je stěžejní pro následující pochopení narativní konstrukce identity, kterou se zabývá můj výzkum. Snažím se také v následujícím textu vysvětlit, jak je narativní konstrukce reality propojena se sociální konstrukcí a tím tak legitimizovat její zkoumání.

Narativy neboli vyprávění jsou předmětem sociálních věd od jejich začátků, protože součástí každé společnosti jsou všudypřítomná situační vyprávění o každodenním životě nebo mýty tzv. „velká vyprávění“, která pomáhají členům společnosti se v ní orientovat a porozumět světu kolem sebe. Žádná společnost tedy nemůže existovat bez narativů. Sociální vědy pak chápou jedince jako jednající subjekt sociálního dění a všímají si jeho autentického vyjádření v přirozeném sociálním kontextu. V 70. letech 20. století se pak tato perspektiva vyvíjela dál, na vyprávění se už nepohlíželo jen jako na popis sociokulturní reality, ale spíše jako na jeho přímou součást, která má významnou organizující sílu. Sociální vědci se tak přestávají zajímat jen o to, co je obsahem vyprávění, ale i tím jak je tento obsah zvýznamňován a artikulován. Zkoumají narativní konstrukci reality. Jejich analýza si prostřednictvím tohoto konceptu klade za cíl odhalit způsoby, strategie a mechanismy, jakými se společnost mění a vyvíjí (Hájek, Havlík, & Nekvapil, 2012).

Termín narativní konstrukce reality se používá v různých významech, proto považuji za důležité vymezit, jak k ní přistupuji v této práci. Elementárně lze rozlišovat mezi dvěma základními pojetími narativní konstrukce reality: obecně-jazykové a ideologicko-mýtické pojetí.

Základem obecně-jazykového konceptu narativní konstrukce reality je jazyková/diskurzivní konstruovanost sociální reality, která vychází z teoretického východiska lingvistického obratu. To východisko říká, že nelze oddělit popisované od popisujícího v jazykovém řádu, protože tento vztah právě odhaluje význam výpovědi. Jazyk tak není považován za pouze nevinný nástroj vyjádření se o niterné povaze subjektu nebo reprezentaci, jež by subjektu ukazovala společnost mimo něj. Jazyk spolu-konstituuje význam řečeného (Hamar, 2008). Přikláním se k přístupu zmíněné socioložky Hamar, která narativní konstrukci neztotožňuje s obecnou významotvornou rolí jazyka, jak hlásá obecně-jazykové pojetí. Narativní konstrukci nechápe „obecně ve smyslu produkce významů prostřednictvím jazyka, ale jako jeden víceméně přesně vymežitelný typ jazykové konstrukce reality. Podobně jako jazyk/diskurz sehrává i narativum důležitou roli ve spolu-vytváření určitých sociálních fenoménů, činí to však prostřednictvím specifických jazykových prostředků“ (ibid, str. 15-16). Což znamená, že narativní konstrukce reality je jazykovou konstrukcí, avšak ne každá jazyková konstrukce reality musí být nutně narativní. Rozlišuje tak mezi jazykem jako systémem znaků a vztahů mezi nimi a narativem jako strukturovaným řádem vyprávění.

Druhé ideologicko-mýtické pojetí narativní konstrukce reality také navazuje na lingvistický obrat, ale roli jazyka ve společenském dění posouvá ještě dál. Interpretující funkci jazyka mezi subjektem a sociální realitou chápe jako stěžejní. Podle této koncepce se během procesu poznávání a ve světě každodennosti vztahujeme vždy k určité síti významů, která konstituuje lidskou existenci. Jedinec i kultura jsou tak sebeinterpretující a sebeidentifikující entity vytvářející spleť významů. Tento proces je zásadní i pro uvažování o narativní konstrukci reality. Narativní konstrukce tedy mění původní ideologicko-mýtické pojetí a narativ v něm ztělesňuje mýtus o skutečnosti nebo ideologické pokřivení. Kritika tohoto pojetí tkví v tom, že si koncept nárokuje odhalit jakousi pravdivou objektivní realitu skrytou za narativní konstrukcí reality. Významy v naraci tak degraduje a považuje za nelegitimní (ibid).

Přikláním se k této kritice, protože se neztotožňuji s tím, že by šlo odhalit pravdivou objektivní realitu.

Narativní konstrukci reality chápu jako objektivní, protože může být intersubjektivně sdílená, a protože zakládá sdílené výklady a reprezentace světa. Navíc může být také pravdivá. Při posouzení její pravdivosti nezáleží jen na nalezení dalších shodných narativních významů ve vnějším světě. Relativnějším kritériem je spíše zhodnocení tzv. narativní pravdy, která je dále vymezena například koherencí vnitřního řádu narativa. V této narativní konstrukci se pak snažím nalézt prvky, subjekty a vztahy sociální reality, které jsou v ní interpretovány. Toto stanovisko zastává i sociální konstruktivismus. Jeho hlavní představitelé sociologové Peter L. Berger a Thomas Luckmann v díle *Sociální konstrukce reality* (1999, v org. 1966) sociální realitu neoddělitelně spojují s jazykem, který se podílí na tvorbě významů a vědění, a tak ovlivňuje lidské zkušenosti a chování ve společnosti (Berger & Luckmann, 1999). Sociální a narativní realita tak nekoexistuje vedle sebe, ani je od sebe nelze separovat, jsou navzájem provázané. Je ale důležité zdůraznit, že narativní konstrukce je pouze jednou z částí rozsáhlého fenoménu sociální reality. Částečným prolnutím těchto dvou teorií jsem chtěla poukázat na sociologickou relevanci zkoumání narativní konstrukce reality.

Tuto podkapitolu jsem věnovala vymezení narativní konstrukce reality, kterou chápu jako jazykovou konstrukci, což neznamená, že každou jazykovou konstrukci považuji za narativní. Narativní konstrukce je tvořena vyprávěními, která obsahují významotvorný proces, který interpretuje sociální realitu kolem nás. Toto vzájemné vztahování mezi těmito realitami je pak pro mě klíčové a má vliv i na narativní konstrukci identity. Tato práce vychází primárně z hermeneutického přístupu k narativní analýze, která chápe vyprávění jako způsob, jak nahlas vyjádřit nevyslovené významy lidského života ve společnosti.

1.3 Ricoeurovo pojetí identity

V sociálních vědách je nejčastěji používaným způsobem analýzy vyprávění hermeneutický přístup, který ale není vnitřně jednotný a dělí se na další perspektivy lišící se navzájem předmětem analýzy tedy typem obsahu či významem vyprávění. Z těchto přístupů se moje práce kloní k tomu, který osobní příběhy nebere jen jako rozpravu o tom, co se danému jednotlivci stalo a proč, ale jako prostředek, díky němuž je utvářena jeho identita. Narativní identitou se zabýval jeden z nejvýznamnějších představitelů hermeneutického přístupu, francouzský filozof Paul Ricoeur. Tomuto tématu se věnoval ve třetím svazku svého díla *Čas a vyprávění* (2007) a také v knize *O sobě samém jako o jiném* (2016). V této podkapitole bych chtěla představit jeho teorii narativní identity, protože ji považuji za stěžejní při interpretaci výzkumných dat.

Ricoeur řeší dilema mezi tím, jak se člověk může považovat za jedince, který se během života mění a zároveň je stále identifikován jako tentýž. Rozděluje identitu na dvě kategorie – idem a ipse. Idem odkazuje na pojetí identity založené na totožnosti a ipse zahrnuje bytí sebou, jáství. (Ricoeur, 2016) Svou teorií narativní identity se pak snaží rozpor mezi dvěma složkami identity překlenout tak, že protiklad stálosti a změny, stejného a jiného nalézají v propojení identity s narativem/vyprávěním. (Hamar, 2008) Nejdříve popíšu dvě složky identity, jejich dialektický vztah a následné řešení tohoto vztahu v narativním pojetí identity.

Identita idem vyjadřuje analogii, dokonalou podobnost, trvalost objektu v čase. Obsahuje kritéria, které říkají, že i když se zčásti daný jedinec mění, je to stále on. Mezi kritéria patří numerická identita, kdy dva výskyty subjektu označujeme za tytéž, kvalitativní identita, kdy dva subjekty považujeme za podobné, identita pracující s materiálními znaky, zabývající se rozpoznáváním subjektu, který prošel nějakou vizuální změnou, a jako poslední nepřerušovaná kontinuita identity, kdy subjekt i když v pozměněné podobě stále existuje. (Ricoeur, 2016) Prakticky si lze identitu idem představit tak, že například pojímá naše fyzické tělo. To se pohybuje v rámci prostoru a času v různých kontextech. Během toho se mění, ať už stárneme, tloustneme,

hubneme, máme tělesné následky po nemocích, nebo cíleně měníme svůj vzhled. Při těchto aktivitách jsou pozorující schopni reidentifikovat naše tělo v různých prostorech, situacích a pozměněných podobách jako substanciálně stejné. S obecnými připsanými sociálními kategoriemi jako je například gender, národnost nebo sociální třída to funguje podobně. *„Jedinci připisované kategorie reidentifikují jedince a jeho přítomnost ve světě v jeho substancialitě“*. (Hamar, 2008, str. 41) Identita idem tak řeší hledisko rozpoznatelnosti subjektu pro třetí osobu, pozorovatele.

Identitou sebe sama se zabývá druhá složka identity ipse. Nezakládá se na potvrzení stejnosti a přetrvání, ale na chtění, vůli a sebereflexi. Produkuje tak jednání. Díky tomu se jedinec individualizuje, stává se originálním a jím samým. Může také iniciovat změnu prostřednictvím inovace a identifikace s druhým. Identita ipse je tak existenciální identitou osoby a svoji kontinuitu si udržuje vůlí. (Ricoeur, 2016)

Tyto dvě pojetí identity jsou od sebe navzájem neoddělitelné. Identita ipse se k identitě idem vztahuje a reflektuje ji. (ibid) Naše tělesná schránka a připsané obecné sociální kategorie se tak stávají základem pro konstituci našeho života a životního příběhu. Identita idem tak dělá identitu ipse identifikovatelnou. Tento dialogický vztah se odehrává v prostoru narativní identity. Jak se ve vyprávění zpodobňuje životní příběh a identita vysvětlí následující text.

Vyprávění poskytuje významovou a časovou strukturu k níž se měnící identita jedince může vztahovat. Konstitutivní roli v naraci životního příběhu tvoří zápletka. (Ricoeur, 2007) Ta uspořádává nepředvídatelné a nahodilé události životního příběhu do smysluplného koherentního celku obsahujícího začátek, střed a konec. Tak jak se z daného chaotického a fragmentárního vyprávění o životě díky zápletce stává významuplný celek, tak probíhá sjednocení stejného a jiného v identitě daného jedince. Ricoeur tento proces popisuje v knize *O sobě samém jako o jiném* (2016) následovně: *„Vyprávění utváří identitu postavy, již bychom mohli nazvat její narativní identitou, tím, že utváří identitu vyprávěného příběhu. Identitu postavy tvoří identita příběhu“* (Ricoeur, 2016, str. 164). Narativní identita je tedy konstruovaná příběhem a identitě

postavy v příběhu předchází utvoření zápletky. Ricoeur jedince uchopuje jako literární postavu příběhu a vytváří tak analogii/paralelu mezi literárním příběhem a příběhem lidského života.

Proces utváření zápletky Ricoeur nazývá *emplotment* a vysvětluje ho v teorii trojí *mimésis* (Crowley, 2003). Koncept trojí *mimésis* je někdy také označován jako narativní oblouk, který vychází ze světa zkušeností a na konci se do něj vrací (Hamar, 2008).

I. *mimésis* je předpokladem pro konstrukci zápletky. Aby mohla být totiž zápletka smysluplně ztvárněna, musí mít nejdřív tvůrce příběhu předporozumění dění, o kterém chce vyprávět. K čemuž dochází díky tomu, že vypravěč zná svět kolem sebe a symbolické, časově orientované lidské chování. Je tak schopen identifikovat cíle, motivy činitele, okolnosti určitého jednání a významy symbolů gest, textů a promluv. Rozpoznává také časovou strukturu dění kolem sebe (Ricoeur, 2000). I. *mimésis* je tak jakýmsi substrátem vyprávění, vypravěčskou prefigurací (Hájek, Havlík, & Nekvapil, 2012).

II. *mimésis* vyrábí zápletku tak, že nenarativní předporozumění lidského chování neboli I. *mimésis* transformuje do nově uspořádaného významového celku tak, že propojuje jednotlivé události a aktéry praktického světa do příběhu nebo epizod příběhu, které tvoří narativní jednotu (Hamar, 2008). Zápletky nesyntetizuje jen události, ale i další heterogenní prvky jako nezamyšlené okolnosti a objevy, pasivní a aktivní iniciátory, konflikty, zvraty, cíle, prostředky, náhody a plánované události. Dále také v sobě slučuje časovost příběhu (Ricoeur, 2000). Na jedné straně zápletky tvoří jednu časovou jednotku (příběh), na druhou obsahuje několik časových dimenzí. Dimenzi časovosti lze rozlišit na stádia kulminace, zlomu, zpoždování a re-kulminace. Při kulminaci události vrcholí a naznačují tak, že přijde zlom. Zlom mající paradoxní povahu na první pohled rozrušuje následnost děje a dalo by se tak říct, že příběh se kvůli němu začíná rozpadat. Je to právě ale naopak. Zlom posouvá děj razantně dál tím, že rozvíjí dějové souvislosti a upozorňuje na vyvrcholení děje. Zpoždování v tuto

chvíli může plnit funkci překážky v ději. Re-kulminace je pak částí, která referuje o vyvrcholení a zlomu (Hamar, 2008). Díky konfiguraci zápletky získává narace hlavní pointu a zkušenost vypravěče centrální myšlenku, úhel pohledu (Ricoeur, 2000). Proces vzniku zápletky je kreativní imaginativní činností, nelze ale opomenout, že zároveň musí dodržovat pravidla narativního vyprávění, aby byla zápletka použitelná a realistická.

III. mimésis dovršuje konfigurační aktivitu. Vyprávění se vrací do praktického světa zkušeností tím, že je interpretováno posluchačem nebo čtenářem. Posluchač/čtenář vnímá a snaží se pochopit, co mu vypravěč sdílí a zároveň přijaté informace konfrontuje s vlastní životní zkušeností a dochází tak k jejich částečné rekonfiguraci (Hájek, Havlík, & Nekvapil, 2012). Znamená to, že uspořádání zápletky není nikdy ukončeno a částečně probíhá při dalších přečteních nebo poslechnutích příběhu. Narativní oblouk tak není dokončen v naraci, ale v aktu její interpretace. Na zápletku se tak podílí jak vypravěč, tak čtenář. Otevřenost interpretace pak vytváří i prostor pro proměnlivost narativní identity. Kdykoli je jakákoli část vyprávění aktualizována, dochází ke změně i v narativní identitě (Hamar, 2008).

Při vyprávění může dojít i k dekompozici narativního řádu, a to v důsledku toho, že osobní identita si prochází krizí. Podle Ricoeura k tomu dochází, když je přerušena asistenční funkce identity *idem*. Z obsahu *idem* čerpá identita *ipse*. Identita *ipse* se v krizi nedokáže identifikovat s naplněním identity *idem*. Dochází tak restrukturalizaci narativního řádu a tím pádem i ke změně v narativní identitě (Ricoeur, 2016).

Trojí mimésis jako narativní oblouk produkuje víceméně smysluplný příběh, na němž se může zakládat otázka „kdo jsem“? Sjednocuje události a zkušenosti životního příběhu do významů na základě dodržení narativního řádu a pravidel. Příběh je zpodobněním lidského jednání a identity vypravěče, kterému porozumí jak samotný autor, tak i posluchač.

2. Jak se stát židem/židovkou?

Abych se mohla zabývat problematikou vzniku a vývoje židovské identity u žen, které konvertovaly k judaismu, je potřeba nejdříve představit, jak židovství obecně nastavuje podmínky obrácení se k židovství. Obsahem této kapitoly se proto stává stručný přehled toho, jak se člověk může stát židem podle židovského náboženského práva halachy.

K židovství lze přistoupit dvěma způsoby. Buď se jedinec narodí židovské matce nebo konvertuje podle pravidel halachy. Na první pohled se může zdát, že podmínky jsou jasné a jednoduché. Pravidla jsou ale velice komplexní a zahrnují mnoho detailů a zevrubných výhrad.

Příslušnost k židovství se předává po matčině větvi, což se může jevit jako velice zvláštní v systému náboženství, který je z velké části patriarchální. Stanovení takového pravidla, ale mělo svoje opodstatněné odůvodnění. V biblických časech, kdy se zásada vytvářela, byly velice časté války, ve kterých bylo běžnou praxí, že bojovníci znásilňovali ženy svých nepřátel. Zákon halachy se vyvinul tak, aby pomohl ženám, které jsou obětmi tohoto činu tím, že ochraňuje jejich nevinné děti tak, že je přijímá do židovského společenství. Navíc v židovských rodinách je to právě žena, která je zodpovědná za židovskou výchovu nejmenších dětí a za správně vedenou židovskou domácnost, kde například musí být košer strava. Lze tedy říci, že židovského ducha děti dědí po matce (Spiegel, 2007).

Druhou cestou, jak se stát židem, je konvertovat k judaismu. Konverze je akt čistě náboženský. Konvertita ním bezvýhradně přijímá všechny ustanovení psané Tórou a ústní tradice a zavazuje se k tomu je dodržovat. Vstupuje tak do boží přítomnosti a stává se plnoprávným věřícím židem i příslušníkem národa Izraele. Je tedy Ž/židem, jak z hlediska náboženského, tak i z hlediska národnostního. Je tomu tak, protože podle Starého zákona Bůh vyvedl Izraelity z egyptského otroctví a předal jim Tóru na hoře Sinaj, vyvolil si je tak za Boží národ, který bude zvěstovat jeho bytí a činy.

Konvertita se tak také stává nedílnou součástí Božího národa. Výsledek konverze nelze zrušit (Mayer, 2010).

Konvertita je v židovství nazýván dvěma způsoby, které mají v podstatě stejný význam. Prvním způsobem je v Tóře hebrejsky označován v mužské rodě jako ger a v ženském gijoret, což znamená příchozí host přebývající v židovském společenství a mající stejné práva jako rozený Izraelita. Za druhé může ještě být označen za proselytu, což je řecké pojmenování pro člověka, který se nenarodil jako Žid, ale dobrovolně přijmul závazek dodržovat Tóru a micvot (náboženské předpisy) (Newman & Sivan, 1992).

Židovské zákony přesně stanovují pravidla a postupy, které musí být dodrženy, aby konverze byla platná. Když se jedinec rozhodne pro obrácení se k judaismu, jeho první kroky směřují k rabínovi, kterému podá žádost. Ten ji může několikrát odmítnout. Testuje tak konvertitovo odhodlání se stát židem. Posléze po přijetí žádosti se rabín při jejím přezkoumání hlavně soustředí na proselytovi motivace. Podle halachy může být ke konverzi připuštěn jen ten, kdo je hluboce přesvědčen o své víře. Jiné důvody jsou zakázány. Rabíni se proto snaží odhalit a vyloučit ty, kteří mají postranní úmysly a prostřednictvím židovství chtějí získat například majetek, lepší mocenské postavení nebo partnera/rku (Mayer, 2010).

Přestup kvůli sňatku s židovským partnerem/rkou není právně povolen, praxe je ale jiná. Rabíni jsou v tomto ohledu někdy shovívavější. Jsou si totiž vědomi, že případné odmítnutí by mohlo vést k tomu, že židovská část manželství by od židovství odpadla a děti, které by z něho vzešly, by byly pro židovskou komunitu ztraceny. I v takovém případě, ale musí jedinec prokazovat v celém procesu konverze svou oddanost a sounáležitost k židovství (Spiegel, 2007).

Když je uznán proselyta jako autentický uchazeč, je vpuštěn do další fáze procesu konverze. V tomto období se musí naučit Písmo, zákony a tradice, které musí dodržovat. Také se musí částečně naučit hebrejsky, aby se mohl modlit. Obrovské

množství nových zásad pak postupně prakticky implantuje do svého života. Tato fáze může trvat několik let. Záleží na rabínovi, kdy uzná, že konvertita je připraven další krok (ibid).

Po studiu čeká konvertitu rabínský soud (bejt din) skládající se většinou ze tří rabínů. Kandidát musí prokázat a potvrdit, že o přestup stojí, že chce být součástí židovského národa, a že je připraven plnit všechny příkázání Tóry a učenců (Mayer, 2010). Rabínský soud jako zástupce celého židovstva konvertitu přijímá mezi sebe a právně to potvrzuje listinou (Newman & Sivan, 1992).

U mužů je pak ještě podmínkou obřízka (mila), která je věčným symbolickým spojením muže a Boha. Po zahojení rány se ještě muž pohrouží do rituální lázně (mikve). U žen je proces konverze završen pouze rituální koupelí. Při této příležitosti ještě konvertité získávají židovské jméno, které si mohou sami vybrat, nebo jim je předěleno rabíny. Je znamením jejich nového narození. Bez splnění těchto dvou povinností je konverze neplatná. Dříve bylo ještě úkolem konvertity vykonat hořící oběť. Tou měl být dobytek, dvě hrdličky nebo dvě holoubata. Dnes se od této praktiky opouští a rituální koupelí je konverze završena (Mayer, 2010).

Konverze je jedinečným procesem, na jehož konci proselyta získává novou identitu, jméno a životní styl. Jsou mu odpuštěny všechny hříchy. Podle judaismu se tak stává zcela jiným člověkem, než byl předtím. S jeho minulou existencí nemá nic společného. Někde se uvádí, že by se konvertita v budoucnu neměl stýkat se svou „starou“ nežidovskou rodinou (Newman & Sivan, 1992), na druhou stranu jinde se píše, že naopak má konvertita stále povinnost ke svým nejbližším bez ohledu na náboženské vyznání (Mayer, 2010). Halacha upravuje vztah židovské komunity k proselytům. Je nepřípustné, aby se ostatní židé chovali ke konvertitům nepatřičně. Je to v rozporu s náboženskými a morálními zásadami judaismu (ibid).

Konverze k židovství je čistě náboženský proces, který probíhá podle halachy a musí být stvrzen rabínským soudem. Konvertita v něm přijímá všechny příkázání Tóry a

ústní tradice a zavazuje se k tomu, je dodržovat. V okamžiku vystoupení z mikve proselyta získává nový duchovní život, identitu a jméno. Oficiálně se stává součástí židovské komunity.

3. Ortodoxní a liberální židovské komunity – postavení konvertitů a žen

Židovství se během dějin proměňovalo. V krátkosti a hodně zgeneralizovaně lze říct, že do Velké francouzské revoluce se judaismus vyvíjel v rámci mezí, které vytyčili rabíni v Talmudu. Náboženské zákony se považovaly za svaté, tudíž neměnné, ale přesto ponechávaly prostor pro interpretaci a přizpůsobení se podmínkám. Mezi židovskými komunitami tedy vznikaly určité odchylky, ale stále vycházely ze stejného základu. Poté co se Židé emancipovali a získali plná občanská práva ve společnosti, se vyvinuly další směry judaismu mezi, které patří i liberální judaismu, někdy také nazývaný progresivní nebo reformní (Spiegel, 2007). Liberální judaismus se výrazně liší od tradičního ortodoxního židovství, jak v pohledu na konverzi, tak v pohledu na ženy. Toto téma je pro práci důležité, proto budou jmenovány základní rozdíly v těchto židovských směrech s ohledem na téma postavení žen a konvertitů.

Primárním a velice podstatným rozdílem, od kterého se pak vyvíjí všechny další, je pojmání Tóry. V ortodoxním židovství je Tóra chápána jako úplná autorita, která se nezpochybňuje a je platná navždy. Je dána od Boha a žádný člověk ji nemá právo měnit, nebo zpochybnit (Fishbane, 1996). Liberální židovství říká, že Tóra je lidským produktem. Sepsali ji zbožní muži, kterým se bůh zjevoval. Jde tedy také o zvěstovanou víru, avšak zprostředkovanou. Není tedy nedotknutelnou. Židovští liberálové říkají, že na nařízení (micvot) je třeba pohlížet v historickém kontextu jejich vzniku. Když přestanou být užitečné, měly by být změněny tak, aby dávaly smysl pro dnešní moderní společnost. Nařízení, které si uchovávají, přijímají s větší otevřeností, než je běžné u ortodoxního směru (Spiegel, 2007).

Ortodoxní židé tuto otevřenost u liberálních židů vnímají a neztotožňují se s ní. Může to pak vést k problémům týkající se konvertitů. Ortodoxní komunita nemusí chápat

liberálního konvertitu jako plnoprávného žida a nemusí ho tak přijmout do svého společenství, nebo mu povolit sňatek s ortodoxní židovkou nebo židem. Jedinou možností pak je, že liberální konvertita projde konverzní znovu, tentokrát ale ortodoxní. Toto je především problém v Izraeli. Izraelské sekulární státní právo uznává právo návratu a občanství všem řádným konvertitům bez rozdílů směru z jakého jejich konverze pochází. Každý konvertita se tedy může odstěhovat do Izraele a získat tam občanství. Izraelský rabinát ale spravuje ortodoxní větev. Uzavřená manželství mezi liberálními židy navzájem nebo s ortodoxními nejsou platná. (ibid)

Co se týče postavení žen liberální judaismus učinil radikální změny k tomu, aby žena byla více rovnocenná muži. Bylo zrušeno oddělené sezení v synagogách (mechica). Ženy už nadále nemusí sedět na galeriích, v zadních oddělených sekcích nebo za přepážkami, mohou pobývat v hlavní prostoru synagogy (Newman & Sivan, 1992). Dále začaly být ženy počítány do minjanu, během bohoslužby mohou číst z Tóry, nebo dokonce mohou bohoslužbu vést (Brumik, 2012). Také jim bylo povoleno zpívat ve sborech v synagoze. Dívky jsou zahrnuty do vzdělávacích náboženských programů. Dokonce je ženám zpřístupněn vstup do rabínských seminářů. V současné době už působí několik desítek rabínek. (Renzetti & Curran, 2005) V ortodoxním judaismu se k těmto reformám staví odmítavě a ve svých postojích udržují status quo, který udává halacha. Ženy se tedy nesmí podílet na bohoslužbách, v synagoze sedí odděleně od mužů, nemají povoleno se nábožensky vzdělávat. Jejich úkolem je starost se o domácnost a děti. Většina ortodoxních židů ale toto rozdělení rolí žen a mužů nechápe jako ponižující pro ženy. Vysvětlují to tak, že ženy se nábožensky vyjadřují tím, že zachovávají morální čistotu domácností, což je srovnatelné s vyjádřením mužským (ibid).

Liberální a ortodoxní židovství jsou směry, které se radikálně liší ve svém přístupu ke konvertitům a k ženám. Liberální judaismus je otevřenější. Snaží se židovské nařízení přizpůsobit tak, aby vyhovovalo dnešnímu modernímu člověku. S tím se neztotožňuje ortodoxní judaismus, který dodržuje židovskou tradici v původní verzi, protože tak

byla předána od boha. Mezi směry pak vznikají problémy ohledně požadavků na konvertity. Ortodoxní judaismus odmítá přijmout liberální konvertity za plnoprávné židy. Co se týče ženského postavení liberální judaismus se snaží povznést ženu na úroveň muže. S tím se ortodoxie neidentifikuje.

4. Antropologický výzkum konverze

Konverzi chápu jako jeden z ústředních pojmů mého výzkumu, proto ho v následujícím textu konceptualizuji a definuji v rámci studia kulturní antropologie.

Koncem 20. století a začátkem 21. století dochází v kulturní antropologii, konkrétně v antropologii náboženství, k oživení studia konverze. Antropologové se navrací ke zkoumání spojitostí mezi náboženstvím a identitou, a to proto, že společnost se mění neočekávaným způsobem. Předpoklad, že sekulární moderní stát s byrokratickým aparátem nahradí ve společnosti náboženství se nenaplnuje. Globální ekonomie a sekulární nacionalismus nabízejí jen nejistou budoucnost a nejasné odpovědi na životní dilemata. Naopak světová náboženství na tyto otázky mají odpověď. Lidé jsou tak náboženstvími fascinováni a v jejich životech hrají čím dál větší roli (Austin-Broos, 2003). Dynamika příchodů nebo přechodů mezi náboženskými vyznáními je čím dál větší. Charismatické a letniční hnutí se šíří po celém světě. V Evropě a Severní Americe budí pozornost konverze k novým náboženským hnutím. Buddhistické obnovy jsou čím dál běžnější v Indii, jihovýchodní Asii i v západním světě. K islámu přistoupilo několik milionů lidí v Africe, Asii, Evropě i Severní Americe (Rambo, 2003). Spolu s náboženstvím tak konverze spoluutváří a přeorientovává společenský život.

Antropologové široce zkoumají kontext, ve kterém se konverze a náboženské změny odehrávají. Zabývají se prvním kontaktem jedince s náboženstvím, jeho procesem motivování a rozhodnutí se k obrácení se k víře. Věnují se také samotnému rituálu konverze. Pozorují, jak se vyvíjí vztah nového příchozího člena a věřící komunity (ibid). Zaměřují se tak na reprezentaci a fenomenologii, ale vždy se vrací k praxi

společenského života, v níž jsou významy ztělesněny a udržovány (Austin-Broos, 2003).

V rámci antropologického výzkumu konverze sociální vědci navazují dlouhodobé vztahy s věřícími a náboženskými komunitami, ke kterým se v rámci výzkumu často vrací. Poskytují tak analýzu a vhled do dlouhodobých důsledků náboženské změny. Tím se antropologické bádání o konverzi liší od psychologického a sociologického, které vytváří synchronní studie nabízející portréty konverze v jednom konkrétním okamžiku (Rambo, 2003).

Psycholog náboženství Lewis R. Rambo přínos antropologického výzkumu konverze spatřuje v teoretické flexibilitě. Popisuje antropologickou práci jako nespěchající s výkladem dat a nevnučující se do rigidních teoretických výkladů. Naopak ji má za rozvážnou, vyhýbající se unáhleným a zgeneralizovaným závěrům. Studie tak získávají na hodnotě díky schopnosti akceptace komplexnosti fenoménu a vědomí, že konverze je zdrojem debat, konfliktů a neustálého přehodnocování v rámci každé náboženské komunity. Konkrétně jmenuje Rambo výzkumy Simona Colemana, Andrewa Bucksera, Roberta T. Andersona a Marie Pia Di Belly (ibid).

Budoucnost zkoumání konverze směřuje k multidisciplinárnímu přístupu. Koncept náboženské přeměny je tak komplexní, že vyžaduje trvalé a systematické nasazení zdrojů z antropologie, historie, psychologie, religionistiky, sociologie a kognitivní vědy. Každá disciplína totiž přichází s jinou metodou a perspektivou k prozkoumání celé řady aspektů a dimenzí konverze. Praktické uskutečnění takového projektu je ale velice složité a moc k němu zatím nedochází (ibid).

5. Antropologická definice konverze

Jednotná, přesně vymežující definice konverze neexistuje, což její zkoumání problematizuje. Navíc samotné slovo konverze je zatíženo křesťanským étosem pocházející už z doby sv. Pavla. Ten si prošel nečekaně náhlým obrácením. Radikálně svou loajální židovskou víru a přesvědčení přeměnil na křesťanskou kvůli mýtickému

zážitku s bohem. Pasivně se stal obětí vnější síly. Tato představa konverze se převážně udržuje ve veřejném společenském mínění dodnes. Sociální vědci ji ale kritizují a nepřiklání se k ní (Rambo, 2003).

Odborné pokusy o pochopení konverze v minulosti často vytvářely teorie, že jde o jakousi formu synkretismu, nebo absolutní změny osobnosti spojené s psychickou tísní nebo poruchou. Někteří se jí snažili zadržet v konkrétní události, jiní ji viděli jako rozptýlenou. Konverze je ale mnohem složitější a robustnější proces, který si lze představit jako přechod nebo obrácení se od něčeho k něčemu. Zpočátku může působit jako experiment, ale je záměrnou změnou v určité formě a směru. Má konkrétní pravidla a postupy, které jsou rozmanité napříč náboženskými systémy. Některé konverze zahrnují fyzické zkoušky, jiné se soustředí na rozvoj víry a vědění, nebo oba způsoby kombinují (Austin-Broos, 2003).

Být konvertován znamená přeorientovat se, přenastavit se, znovu se identifikovat. Zahrnuje to několik různých vzájemně propojených způsobů transformace spojených s učením a integrací znalostí a zkušeností. Konvertita se začleňuje do nových forem sociální praxe a víry, do rituálních praktik. Získává svoji somatickou zkušenost být věřícím dané náboženské komunity. Tento vývoj není okamžitý, je rozložen v čase a může trvat několik let. Konverze tak tvoří konzistentní přechod, kdy se jedinec snaží najít své místo ve světě a společnosti. Hledá lidskou sounáležitost (ibid).

Důležité je zdůraznit, že přeměna osobnosti neprobíhá jen niterně, ale i veřejně. Konvertita navazuje nové vztahy v náboženské komunitě a jeho přijetí do společenství je klíčové v procesu stávání se věřícím. Většina náboženství totiž k jeho správnému vyznávání vyžaduje být součástí dané náboženské skupiny (ibid).

Konverzi nelze pojímat jako absolutní rozchod s předchozím společenským životem. Obraz konverze jako komplexního přetvoření není uchopitelný. Emeritní profesorka kulturní antropologie Diane Austin-Broos to vysvětluje tím, že kulturní bytost sama sebe nikdy nemůže úplně poznat, natož se odmítnout. Může se pouze účastnit kultury

tak, že spolupracuje na projektech, které usilují o popření její minulosti (Austin-Broos, 2003). Navíc individuální lidská zkušenost je tak rozmanitá, tříštivá a neuspořádaná, že úplné obrácení je cílem, na kterém je nutné neustále pracovat. Není to produkt, který se stane a zůstane navždy. Ve skutečnosti tedy není žádná konverze úplná a dokonalá (Rambo, 2003).

Jak tedy ale probíhá proces přijetí nové náboženské identity? *„Vzhledem k tomu, že kulturní přesvědčení a praktiky formují zkušenost, a že význam náboženského jazyka a rituálu je založen na vtělené zkušenosti, konvertité zpočátku chápou symboliku a jazyk svého přijatého náboženství přes filtr svého původního jazyka a světonázoru. To platí nejen pro představy, ale také pro gesta, držení těla a rituály, které zahrnují hluboce zakořeněné asociace a naučené vztahy mezi tělesnou praxí a vnitřními stavy vědomí“*¹(Norris, 2003, str. 171). Konvertita tak přijímá nový soubor přesvědčení prostřednictvím těch starších v rámci jeho existujícího světonázoru a identity.

Toto ztělesnění má tři důsledky, když jedinec dobrovolně přistoupí k duchovnímu obrácení. Za prvé, i když konvertita prožívá přechod jako přeorientování se na nový náboženský systém víry, ke konverzi se rozhodl především proto, že vybrané náboženství je v souladu s jeho již existujícími přesvědčeními a pocity. Religionistka Rebecce S. Norris respondenti popisují tuto situaci tak, že najednou se cítili jako doma, měli pocit, že jsou kompletní, že to k nim patří, a vždycky toho byli součástí (ibid).

Poté, co člověk v daném náboženství rozpozná něco, co odpovídá jeho vnitřní potřebě a zjistí, že to je pro něj ta správná tradice, začne se přizpůsobovat víře a praktikám přijatého náboženství. V tomto bodě přichází druhý důsledek ztělesnění. Konvertité přistupují k pravidlům a rituálům přijatého náboženství dvěma způsoby. Buď je striktně a horlivě dodržují, nebo si selektivně vybírají, co budou a nebudou vyznávat. Trvání na úplném „ponoření se“ do přijatého náboženství může souviset s pocitem neautenticity. Skutečnost, že konvertita přichází k nově přijatému náboženství optikou

¹ Vlastní překlad

již existující kultury, vytváří zkušenost, že se necítí být členem nové tradice. Důsledným dodržováním norem se tak snaží tento pocit překonat (ibid). Silně toto mohou zažít konvertité k judaismu s židovskými kořeny, kteří ale podle halachy nejsou legitimními židy, a tak musí konvertovat. Pokoušejí se být, co nejvíce židy na základě svého výkonu, když jim byla odepřena možnost, být židem od narození (Buckser, 2003). Druhá forma selektivního jednání je založena na již zavedených identitách a idejích konvertity. Přijímá praktiky a přesvědčení, které se shodují s jeho předem stanovenými kulturními zásadami. Tato tendence může vycházet z pocitu nezávislosti, svobody volby a potřeby individualismu. Jedinec si tak utváří svoji jedinečnou osobní spiritualitu, která může zahrnovat prvky i dalších náboženství. V této fázi je velice obtížné čelit jakýmkoli rozporům mezi starým a novým světonázorem (Norris, 2003).

„Za třetí, protože světonázor konvertity neexistuje pouze jako abstraktní ideje, ale také jako ztělesněná realita, praktikování přijatého náboženství vyžaduje nejen postupné osvojování si významu termínů a konceptů založených na jazyce a symbolech jiné kultury, ale také provádění rituálních pozic a gest vyžadujících requalifikaci hluboce zakořeněných somatických reakcí“² (Norris, 2003, str. 171). Opakující se každodenní zkušeností a enkulturací se konvertující postupně fyzicky a emociálně učí a zapamatovává si, co dané pojmy a gesta znamenají, jak je má performovat a prožívat. I tak se ale jeho pojetí jakéhokoli termínu (např. modlitba) nebo rituální praktiky (např. znamení kříže) z převzaté tradice bude lišit od pojetí rodilého praktikujícího. Náboženská identita konvertity vzniká dlouhým procesem internalizace a dále se vyvíjí celý život.

Jak už bylo zmíněno výše, konverze je neredukovatelně společenským aktem. Konvertita vstupuje do množství nových vztahů a sociálních sítí v náboženské komunitě. Na základě tohoto dění se náboženské společenství potýká s několika problémy. Musí například řešit, jak socializuje nové konvertity, nebo jaké stanoví kritéria pro prokázání, že motivace vedoucí ke konverzi jsou upřímné a autentické, a

² Vlastní překlad

kdo tyto dilemata může zodpovědně rozhodovat. Odpovědi na tyto otázky pak mají vliv na celou vnitřní politiku, sociální organizaci a sebepochopení náboženské skupiny. V náboženských kolektivech, kde jsou hranice členství sporné, nebo kde je kolektiv rozdělen na několik protichůdných frakcí, se rozhodnutí ohledně toho, jaká by skupina měla být a koho by měla zahrnovat, může stát jedním z nejcitlivějších a nejvíc rozdělujících momentů (Buckser, 2003). Z této diskuze vyplývají na povrch tvořící se hranice mezi dílčími směry náboženské komunity a jejich podoby argumentace.

Čím více neshod a ambivalencí se vytvoří, tím bude intenzita konfliktu větší a pozice konvertitů zatíženější. Konvertita je v tomto vyjednávání stavěn prostředím do pozice neřádného věřícího a je mu připisován primárně status konvertity, se kterým se pojí trvalé symbolické a praktické důsledky. Při konstrukci své náboženské identity i tento status akcentuje. Konvertita v sobě tak řeší konflikty typu: jednotlivec versus skupina, volba versus povinnost, objektivní právo versus subjektivní zkušenost (ibid).

Konverze je dlouhodobý konzistentní přechod k náboženství, který má daná pravidla a postupy na základě náboženského systému, do kterého daný jedinec vstupuje. V procesu obrácení je jeho náboženská identita zkonstruována jím samotným i jeho okolím. Při osvojování si nových termínů, významů, symbolů a praktik používá už již jeho existující chápání kulturního prostředí a postupně si vytváří nový světobzor. Klíčové je pak i jeho oficiální a veřejné přijetí do náboženské komunity. To může ve společenství vyvolat oslavy a utvrzení v jejím sebepojetí, ale i konflikty a rozbroje. Ty se pak mohou otisknout v přístupech členů komunity ke konvertitovi a v jeho náboženské identitě.

II. Výzkumná část

1. Metodologie

V této kapitole se věnuji metodologické části práce. Objasním zde výzkumné téma, zaměření a výzkumné metody k realizaci výzkumného šetření. Dále blíže charakterizuji výzkumný vzorek participantů a techniky, které jsem využila při realizaci výzkumu a následné interpretaci dat.

1. 1 Cíle výzkumu

V bakalářské práci si kladu za cíl, pomocí zachycení životních příběhů židovských konvertitek, analyzovat vytváření a vyvíjení jejich židovské identity během života. V jejich narativu se snažím najít, jak se jejich židovská identita vytvářela, za jakých okolností a z jakých důvodů se mění, jak ji samy ženy definují a co pro ně znamená. Také se výzkum soustředí na to, jak konvertitky interpretují a zvýznamňují proces konverze vůči své identitě.

Cílem analýzy životních příběhů ale není odhalení „skutečné“ žité vrstvy zkušenosti, ale jak prostřednictvím zápletky ve svém životním příběhu konvertitky vytváří významy událostí a jak tyto významy uspořádávají, a jak tento proces vytváří a vyjevuje jejich židovskou identitu, kterou disponují ve své žité realitě.

Výsledky práce mohou přinést cenné poznatky o tom, jak se může vytvářet a vyvíjet náboženská identita u žen v českém prostředí, které je považováno převážně za ateistické (Český statistický úřad, 2022). Práce může tak vytvořit prostor pro diskuzi o ženské náboženské identitě, který v českém prostředí není moc rozvíjen, i když osobní spiritualita a náboženskost je součástí každého jedince.

Doufám také v to, že práce podpoří rozbití stereotypního vnímání konvertitek v české společnosti, na které je nahlíženo jako na zvláštní jedince, kteří rychle, radikálně a náhle změnily svůj život kvůli víře. Po konverzi ji pak vášnivě a nekriticky vyznávají.

Středem a smyslem jejich života je pouze náboženství. Má práce se snaží ukázat, že obrácení se k židovství a přijetí víry je postupný komplexní proces.

1.2 Výzkumné otázky

Hlavní otázkou bakalářské práce je: *Jak se vytváří a vyjevuje židovská identita v životních příbězích konvertitek k židovství? Co pro ně znamená být židovkou?*

Vedlejší otázky, rozpracovávající hlavní otázku, zní:

1. *Jak ženy interpretují první setkání s judaismem, co to pro ně znamenalo?*
2. *Jak ženy prožívaly proces stávání se věřícím? Jaké motivace měly k tomu se stát židovkou?*
3. *Jakou roli hrála konverze v procesu stávání se židovkou? Byl to právě moment, kdy se staly židovkou?*
4. *Jak ženy chápou své židovství od té doby, co jsou oficiálně součástí židovské komunity?*
5. *Jaký mají vztah ženy jako konvertitky z liberálních směrů k ortodoxní židovské komunitě? Ovlivňuje jejich identitu to, že pochází z liberálních směrů.*

Součástí návrhu práce byla i druhá hlavní výzkumná otázka: *Při jakých příležitostech a situacích je židovská identita konvertitek zvýznamňována/umenšována a proč tomu tak je?* Při realizaci výzkumu a po konzultaci s vedoucí práce bylo jasné, že tuto otázku lze zodpovědět jen na základě intenzivního zúčastněného pozorování životů konvertitek. To z časových a organizačních důvodů nebylo možné uskutečnit. Navíc se první hlavní výzkumná otázka rozvinula natolik, že se stala pro práci nosnou sama o sobě. Druhou otázku tedy z práce vynechám. Zůstává mi ale inspirací pro moji diplomovou práci.

1.3 Výběr výzkumné metody a techniky

Pro výzkum jsem zvolila kvalitativní narativní/biografickou metodu, díky které mohu vývoj židovské identity u žen sledovat v jeho komplexnější podobě. Také mi umožňuje pozorovat, jak proměnu židovské identity konstruuji samotné ženy. Biografickou metodu jsem pak doplnila polostrukturovanými rozhovory, díky kterým jsem se

mohla získat více detailů a proniknout tak více do hloubky životních příběhů a niterného procesu vytváření židovské identity.

Podle narativní metody respondent prostřednictvím vyprávění strukturuje, organizuje a interpretuje svoji životní zkušenost. Výzkumníkovým úkolem je shromáždit a zaznamenat respondentovy životní zkušenosti, které se nachází v jednotlivých epizodách a jsou ovlivněny danou situací a kulturním kontextem, a uspořádat je do koherentního celku (Creswell, 2007). *„V této souvislosti rozlišujeme v rámci narativního výzkumu tři navzájem se překrývající úrovně vyprávění: příběhy vyprávěné účastníky studie, dále interpretace provedená výzkumníkem (příběh o příbězích) a konečně příběh konstruovaný čtenářem na základě příběhu participantů a výzkumníka. Význam se tak stává společným produktem participanta, výzkumníka a čtenáře“* (Řiháček, Čermák, Hytych, & Kolektiv, 2013, str. 76). Jde tedy o dialogickou interpretaci, v rámci níž jsou výzkumná šetření závislá na zpětné vazbě participantů výzkumu. Validita narativního výzkumu tak spočívá v důvěryhodnosti, která zahrnuje koherenci, smysluplnost, sdělnost a dialogičnost (ibid).

1.4 Výzkumný vzorek

Pro výzkum jsem oslovila české ženy, které konvertovaly k židovství. Už před zahájením výzkumu jsem věděla, že získat kontakty na členky české židovské komunity, nebude lehké. Židovské vyznání je jedním z nejméně zastoupených náboženství v České republice (Český statistický úřad, 2022). Navíc vůči okolní společnosti židovské komunity působí rezervovaně až nepřístupně. V první fázi hledání respondentek mi pomohly moje kamarádky studující judaistiku a paní doktorka z katedry religionistiky Univerzity Palackého. Předaly mi kontakty na osoby, které jsou v častém styku s členy židovských obcí. Z těch se staly moje gatekeepers. Poskytly mi několik kontaktů na konvertitky. Později jsem další participantky získala metodou sněhovou koule.

Celkem jsem oslovila 10 konvertitek skrze email nebo sociální síť Facebook. Hodně žen bohužel rozhovor odmítalo s tím, že se nechtějí o tak niterném tématu svěřovat. Také zmiňovaly, že se bojí, že je někdo pozná, i přesto že budou anonymizovány. Nakonec se mi podařilo mluvit s pěti konvertitkami.

Výsledný výzkumný vzorek obsahuje čtyři ženy českého původu v rozmezí 28-50 let, které konvertovaly k židovství skrze reformní židovskou komunitu Bejt Simcha působící v Praze. Všechny pocházejí z rodin, které nemají náboženské zázemí. Tři respondentky jsou vysokoškolsky vzdělané a poprvé se s židovstvím potkaly na střední škole. Čtvrtá respondentka úspěšně absolvovala dvě střední školy a poprvé poznala židovství při pobytu v Izraeli. Jedna participantka přistoupila k rabínskému soudu v Praze, ostatní v Bratislavě. V době výzkumu všechny ženy aktivně vyznávaly svoji víru a byly součástí židovské komunity. Pátou ženu, se kterou jsem vedla rozhovor, jsem z výzkumného vzorku vyloučila, protože konvertovala k moderně ortodoxnímu směru v Izraeli, kde žije už osm let.

1. 5 Realizace a podoba výzkumných rozhovorů

V rámci výzkumu jsem dohromady uskutečnila sedm rozhovorů se čtyřmi respondentkami. Všechny proběhly online formou videohovoru vzhledem k velké vzdálenosti, která by při osobních setkáních způsobila velkou časovou a organizační náročnost. Také byly všechny rozhovory se souhlasem respondentek nahrávány k pozdějšímu přepisu a analýze. Setkání probíhala v průběhu zimy 2022/2023.

Rozhovory jsem řídila ve dvou etapách. Nejdříve jsem s respondentkami vedla biografické interview. Na jeho začátku jsem vždycky ženu poprosila, aby mi povyprávěla o své životní cestě k židovství. Nechala jsem ji volně povídat a konverzaci jsem udržovala dál jen příkyvováním bez změny tématu. Po volné naraci respondentky následovala druhá část rozhovoru, kde jsem se doptávala na detaily. Otázky se týkaly náboženského původu její rodiny, prvního setkání s židovstvím, motivací ke konverzi, vnímání konverze jako rituálu, židovské komunity a její

spirituální budoucnosti. Také jsem se jí tázala na to, jak přistupuje k ortodoxnímu judaismu, který ji neuznává jako židovku. Po prvním biografickém rozhovoru jsem zjistila, že význam židovského jména, které si konvertitky vybírají při konverzi velice dobře reflektuje jejich pojetí náboženské identity. Proto jsem otázku na nové židovské jméno také zařadila.

Po biografickém rozhovoru a jeho zpracování s výjimkou jedné respondentky jsem vždy zjistila, že určité téma se v povídání ztratilo. Buď se zamluvilo jiným tématem, nebylo dovysvětleno, nebo působilo zmatečně. Proto jsem pak pro každou respondentku vytvořila sadu otázek na míru a domluvila další setkání. Díky němu jsem doplnila chybějící informace a v rozebíraných tématech jsem se dostala více do hloubky.

Rozhovory hodnotím jako vydařené. Ženy sice v prvních chvílích působily nejistě, jakmile se ale rozpovídaly, tak z nich nejistota a pochyby opadly a rozhovor se nesl v uvolněné atmosféře, ve které se nestyděly svěřit. Na začátku výzkumu jsem měla obavy, že online forma rozhovorů bude činit problémy z hlediska technického a z hlediska navázání kontaktu. Počítače jsem v rozhovoru vnímala jako nepřekonatelnou hranici, která zabrání vytvořit příjemnou atmosféru pro sdílení. Právě možná naopak díky téhle distanci, která vytvořila jakýsi odstup ode mě, se respondentky nebály svěřit a projevit emoce.

1.6 Etické otázky spojené s vedením výzkumných rozhovorů

S výzkumem a realizací výzkumných rozhovorů se pojí etické otázky, které se týkají především anonymizace respondentek. Od začátku výzkumu jsem si uvědomovala, že respondentky sdílí velice citlivé informace. Už při prvním jejich oslovení jsem zdůrazňovala, že bude jejich osoba v bakalářské práci anonymizována, a že vše, co mi sdělí, nebude kromě závěrečné práce nikde jinde šířeno.

Při rozhovorech jsem byla svědkem velice silných jedinečných životních příběhů. Spletité životní cesty žen mi v určitých situacích připadaly až neuvěřitelné, proto jsem

se rozhodla na jejich počest, jim místo jmen vytvořit přezdívky podle toho, jak na mě v rozhovoru působily. Přezdívky participantek znějí Bojovnice, Profesionálka, Intelektuálka a Hrdinka.

1.7 Metody vyhodnocování a interpretace dat

Ve své bakalářské práci a výzkumu jsem data zpracovala pomocí grafického znázornění jednotlivých biografických životních linek respondentek. Vizualizace biografií velice dobře umožnila vidět posloupnost životních událostí, jejich příčiny, kontext a vyústění. Odhalila tak i postupný a dlouhodobý proces vzniku a vývoje židovské identity u konvertitek. Grafická znázornění uvedu u výsledků analýzy a interpretace dat u daných biografií.

2. Prezentace výsledků analýzy a interpretace dat

2.1 Biografie Hrdinky

Hrdinka pochází z Mikulova z ateistické rodiny, která nemá žádné židovské kořeny. Sice byla pokřtěna, ale všichni příbuzní i ona to brali jako formalitu. Náboženství se v jejím dětství neprojevovalo a nijak ji neovlivnilo. Na střední škole v rodném městě se Hrdinka poprvé potkala s judaismem. Dozvěděla se o něm základní informace, ale považovala ho za „mrtvé náboženství“. Nedokázala si představit, že existují lidé, kteří židovství vyznávají a řídí se jím. O pár let později na vysoké škole se její vnímání věřících lidí posunulo. Uvažovala o nich jako „o někom, kdo je úplně mimo“. Náboženská identita u Hrdinky v tomto období prakticky neexistovala. První setkání s judaismem ji nijak nezasáhlo. O spirituální život respondentka neměla zájem. Zpětně to sama interpretuje tak, že žádnému náboženství nedala šanci.

Po vysoké škole se Hrdinka vypravila na dvoutýdenní stáž do Izraele, kde nikdy předtím nebyla. Při přistávání letadla měla pocit, že se vrací domů. Svůj prožitek považovala za iracionální a zpochybňovala ho.

H: „*Já jsem si v tu chvíli myslela, že jsem se zbláznila. Říkám tak dobrý, tak předtím jsem byla docela vystresovaná. Tohle byla moje první velká cesta, kdy jsem byla 2 týdny mimo ... domov, a ještě v tak daleké zemi. Tak jsem z toho byla taková ...tak jsem si říkala ... jako jo ... mně cvaklo v hlavě.*“

Během stáže se ale pocit domova a přijetí potvrzoval. Hrdinka v nemocnici, kde pracovala, potkala lidi, kteří ji přijali a nesoudili. Necítila se už jako outsider. Uvědomovala si ale, že je pro okolní prostředí cizinkou, nežidovkou. O to víc pro ni bylo významnější, že byla přijata. Dalším stěžejním momentem pro ni byla návštěva Zdi nářku.

H: „*Ale třeba když jsem byla poprvé u Zdi nářku, tak jsem cítila hrozně energii. Prostě jsem cítila, že za tím něco je.*“

Později s pomocí psychoterapeutky si tento zážitek reflektovala jako projev souznění mezi ní a izraelskou společností, který vznikl na základě zkušenosti prožití traumatu. Hrdinka popisuje izraelskou společnost jako tu, která přes všechny nesnáze dokázala přežít, bojovat za sebe a vzkvétat, i přes to že je na Blízkém východě osamocená. Došla tak k závěru, že mentalita židů se podobá té její, což ji dodalo pocit přináležitosti. Začala se zabývat židovstvím. Přiznává ale, že v tomto bodě ji spíše zajímala izraelská kultura a mentalita.

V těchto dvou zážitcích můžeme sledovat, jak Hrdinka začíná inklinovat k judaismu díky tomu, že v něm nachází soulad s jejími již existujícími přesvědčeními a pocity. Konvertitka začíná přijímat nový soubor přesvědčení prostřednictvím těch starších v rámci jejího existujícího světonázoru a identity. Tak popisuje první fázi internalizace náboženské identity zmíněná religionistka Norris. Její respondenti měli stejně jako Hrdinka nenadálé a na první pohled neopodstatněné pocity domova a sounáležitosti k danému náboženství.

Po návratu do České republiky se zájem o judaismus u Hrdinky prohloubil. Začala navštěvovat kurzy hebrejštiny v Brně a po přestěhování i v Praze v reformní

komunitě. Také se sebevzdělávala tím, že četla spoustu knih s židovskou tematikou. Studium brala spíš jako formu zábavy, při které objevuje novou kulturu. V učení byla ale velice motivována předchozími zážitky.

Klíčovou událostí, která ji ve vnímání židovství posunula dále, byla další cesta do Izraele. Při návštěvě kamarádky došla uvědomění, že existuje bůh, a že se má stát židovskou, že je to příležitost pro její nový začátek, pro nový život. Symbolicky se její rozhodnutí potvrdilo tím, že se zrovna slavil židovský nový rok. Ze židovství jako kulturní fascinace a koníčku se tak stala životní cesta.

Hrdinka se v tomto životním období čím dál více ztotožňuje s přesvědčením, že židovská identita se podobá té její. Snaží se jí čím dál více poznávat. V Izraeli pak dochází k mínění, že židovství je pro ni tou správnou volbou, protože ji nedává jen pocit sounáležitosti, ale i obrovskou sílu a podporu, jak se vypořádat s problémy a posunout se dál. Lze tak říct, že první fáze internalizace židovské identity vrcholí. Druhá fáze podle Norris obsahuje přizpůsobování se víře a praktikám přijatého náboženství. Hrdinčin příběh tak i dál pokračuje.

Po návratu domů se Hrdinka rozhodla, že konvertuje, ale váhala kvůli náročnosti a zdoluhavosti procesu. Uvážlivě si proto dala roční lhůtu, ve které si dala za úkol implementovat do svého života, co nejvíce z židovství – navštěvovat židovskou komunitu, bohoslužby, dodržovat slavení všech židovských svátků, dále se sebevzdělávat. Reformní komunita, do které pravidelně docházela, ji přijala vřele. Postupně si tam nacházela přátele. Po roce si byla jen ještě více jistá, že stát se židovkou je správné rozhodnutí.

Při svém rozvoji stávání se židovkou Hrdinka absolvovala dvakrát konzervativní židovskou školu Ješivu v Jeruzalémě, kde studovala Talmud a halachu. Během pobytu si intenzivně prohloubila znalosti díky tomu, že mohla diskutovat s dalšími židy a její každodenní život zahrnoval židovské praktiky. Hrdinka se díky tomu cítila čím dál více sebejistější v židovské identitě.

H: „*Myslela jsem, že musím udělat konverzi, abych se stala židovkou. Po návratu to cítím tak, že konverze mi potvrdí, že židovka jsem.*“

Z vyprávění lze vyvodit, že židovská identita se u respondentky postupně tvoří a vyvíjí na základě transformačních procesů, kterými si prochází. Krok po kroku se Hrdinka přeorientovává a znovu se identifikuje tím, že do svého chování a myšlení integruje nové znalosti a zkušenosti. Tvoří si svoji individuální spiritualitu. Díky tomu se považuje za židovku dřív, než projde procesem konverze. Pro náboženskou identitu je ale důležité i formální přijetí komunitou.

Po návratu do Prahy přišla větší kolize. Hrdinka se rozhodla konvertovat ke konzervativnímu směru v židovství. To ale bohužel ztroskotalo z organizačních důvodů, protože konzervativní pražská komunita má malé zastoupení členů a moc se nerozvíjí, navíc začala pandemie koronaviru, která všechno ještě více zkomplikovala. K těmto komplikacím se přidaly i další osobní problémy Hrdinky. Zdůrazňuje ale, že se vůbec netýkaly víry. Byla odhodlaná konvertovat a nikdy nelitovala toho, že se rozhodla ke konverzi. Zpětně toto období reflektuje jako osobní selhání, které se ale v životě děje, důležité je jít dál.

O rok později se Hrdince povedlo konvertovat přes reformní komunitu v Praze. Rabínský soud ji přijmul do židovské komunity a předal ji oficiální list, že je židovkou. O měsíc později byla konverze dovršena rituálním ponořením v mikvi v Berlíně. Průběh konverze, jak ho popsala Hrdinka, se shoduje s halachickými pravidly pro konverzi. Až na výjimku, kdy se konvertitka nesetkala s žádným odmítnutím od rabína při podání žádosti o konverzi.

Vysloveně to Hrdinka neříká, ale z tónu jejího hlasu jde poznat, že je na sebe pyšná. Jde z ní upřímná ryzí radost. Je vděčná rabínovi za jeho usilovnou podporu. Vyzdvihuje celou liberální komunitu za vřelost, přátelskost a otevřenost v průběhu konverze i po ní. Jejich chování se k ní nikdy nezměnilo.

Na jednu stranu Hrdinka vysvětluje, že konverze v jejím každodenním životě nic nezměnila, na druhou popisuje, že účast na náboženských aktivitách je jiná.

H: *„Ted' jsem si uvědomila, ty jo já se taky počítám do minjamu. To byl vlastně ten okamžik, kdy mi to teprve došlo. A pak se mi to takhle stalo ještě několikrát. ... To byl asi ten největší zlom, kdy jsem si uvědomila, že už jako fakt se nejen cítím jako židovka, ale i to moje okolí prostě zvonějšku mě vnímají jako židovku. To byl asi docela zlom.“*

Konverze se pro vývoj Hrdinčiny židovské identity stala stěžejní v tom smyslu, že její židovská příslušnost se stala veřejnou záležitostí. I když už předtím byla součástí komunity a cítila se být židovkou, konverze ji dodala oficiální status. Tím ale vývoj židovské identity v jejím životě nekončí.

H: *„Jako kdyby ta konverze pro mě to byly spíš takové přijímačky na vysokou školu. Že vlastně tím není nic uzavřeno, ale naopak teprve se to rozjíždí.“*

Konvertitka se od konverze dále vzdělává. Budoucnost spatřuje v dalším poznávání židovství i sama sebe. Konverze ji dále motivovala k tomu se zlepšovat, být lepší židovkou. Lze říci, že Hrdinka se dostává do třetí fáze v teorii Norris, která nikdy nekončí a zahrnuje neustálou rekvalifikaci náboženských významů, konceptů, rituálních praktik a gest. Hrdinčina identita se bude vyvíjet dál po celý život.

Při konverzi si Hrdinka vybrala židovské jméno, které je esenciálně spojeno s první konvertitkou v židovství vůbec, protože se s ní ztotožňuje a je hrdá na to, že je konvertitkou. Zároveň si ale ponechává svoje civilní jméno. To je velice silně spjato s její osobností i rodinou. Konvertitka tím, že si ponechává obě jména, spojuje tak v sobě své minulé i současné já. Hrdinka se neodstříhává od jejího minulého života. Není ani zcela novým člověkem po konverzi. Její identita se proměnila, ta minulé zcela nezmizela. Tím se potvrzuje předpoklad antropoložky Austin-Broos, která tvrdí, že konverze není absolutním rozchodem s předchozím společenským životem a identitou. Do budoucna Hrdinka přemýšlí, že při možném stěhování do Izraele by si přidala ještě další jméno. Působí to tak, že svoji identitu chce ještě více zjedinečit.

Hrdinka si prošla liberální konverzí a je součástí reformní komunity. Nikdy neuvažovala o tom, že by konvertovala ortodoxně. Měla by totiž pocit, že ortodoxní židovství by ji jako ženu svazovalo a diskriminovalo. Liberální hodnoty by si nedala vzít. Zásady ortodoxního židovství ohledně žen nepovažuje za relevantní, a proto neovlivňují její židovskou identitu. Komunita, do které dochází, ji přijímá, a to je důležité.

2.2 Biografie Intelektuálky

Intelektuálka pochází z Jablonce nad Nisou z rodiny, která má vzdálené židovské kořeny. Podle židovského práva už ale nejsou natolik signifikantní, aby ji židé považovali za židovku. Během jejího dětství v rodině nikdo židovství ani jiné náboženství nevyznával. Poprvé se s judaismem Intelektuálka potkala ve čtvrtém ročníku, kdy se základní školou jela na výlet do Osvětimi. Návštěva koncentračního tábora pro ni byla velice emotivní. Stala se silným zážitkem, který v ní zanechal stopu.

Na střední škole se pak Intelektuálka začala zajímat o náboženství obecně. Fascinace židovstvím ale převažovala nad všemi ostatními. Ve 14 letech byla Intelektuálka rozhodnuta, že chce konvertovat k židovství. Věděla, že to reálně zatím nelze uskutečnit, ale snila o tom. Stalo se to jejím budoucím cílem. Aniž by byla Intelektuálka dotazována, snažila se vysvětlit, proč u ní došlo k takovému vývoji.

I: *„Já nemám jako žádný logický a dobrý zdůvodnění, proč jako vlastně. Občas říkám, že kdybych bývala věřila na gilgul³, tak bych řekla, že jsem v Osvětimi chytla nějakou duši. Ale vzhledem k tomu, že na gilgul nevěřím, tak prostě nevím.“* (působí rozčileně)

Vysvětlení, zahrnující židovskou esoteriku a zážitek z Osvětimi, není pro Intelektuálku dostatečně validní. Postrádá totiž logiku, které si velice cenní. Rozčiluje ji, že neumí vyjádřit, proč došlo k takovému vývoji. Mohla by tomu tak lépe

³ Gilgul je židovský koncept převtělování či putování duší, který je součástí židovské ezoteriky. Duše zemřelého vnikne do těla živé bytosti, kterou si vybere na základě svého poslání související s jeho minulým životem (Helena & Horyna, 2003).

porozumět. Na druhou stranu, i když ale rozumové zdůvodnění postrádá, své rozhodnutí přijímá. Toto období v životě konvertitky lze interpretovat podle teorie religionistky Norris jako začátek procesu tvorby náboženské identity. Na základě svého původu a silného zážitku spojeného s osudem židů se Intelektuálka začala více zajímat o židovství. Jak o něm postupně zjišťovala více informací, uvědomovala si, že je to pro ni ta správná tradice. Při hledání svých hodnot v životě se začala ztotožňovat s hodnotami a životním stylem, jaké nastavuje židovství. Náboženství, ke kterému se rozhodla konvertovat, si tak částečně vybrala na základě svých již existujících předchozích zkušeností, částečně ale také, protože touží po tom, aby její přesvědčení a světonázor v budoucnosti byly utvářeny židovstvím.

V průběhu dalších let zájem o konverzi ale upadl. Na vysoké škole si Intelektuálka našla přítele, který nebyl žid.

I: *„Ta otázka konverze pro mě víceméně usnula, protože to by se oboje nedalo skloubit dohromady. Prostě jsem to odsunula stranou, i když mě to furt zajímalo.“*

Po rozchodu se Intelektuálka pokusila o rozvíjení její náboženské identity tím, že navštěvovala kurzy židovství v konzervativní komunitě v Praze. Styl vyučování a přístupu ji ale v kurzech nevyhovoval. Navíc si procházela komplikovaným obdobím v osobním životě. Pokus o zahájení konverze tak nakonec padnul.

Po uplynutí delší doby si ale respondentka našla cestu do reformní židovské komunity. Tentokrát pro ni hodiny do úvodu do judaismu byly inspirující. Daly jí velký souhrn znalostí, ale také ji poskytly prostor pro přemýšlení a ujasňování si její pozice, priorit a hodnot v životě. Tímto procesem se Intelektuálka nechala unášet. O pár měsíců později byla přesvědčená, že chce konvertovat. To už ale bydlela ve Francii, kam se přestěhovala za prací. Nakonec to dopadlo tak, že se na konverzi připravovala s rabínem ve Francii, ale rabínským soudem a mikví prošla v Bratislavě pod záštitou reformní komunity, kam docházela dříve. Příprava na konverzi trvala rok. Během něho se Intelektuálka dále vzdělávala a do svého života zařazovala židovské praktiky.

Rabín se stal jejím vzorem. Byla nadšená z toho, jak ji rozšiřoval obzory a tím ji podněcoval k dalšímu bádání o židovství a o sobě samé. Nebyl v žádném případě direktivním učitelem.

Lze zaznamenat, že židovská identita u Intelektuálky vznikala v průběhu času. Postupně se seznamovala a identifikovala s židovskými koncepty a praktikami. Svůj život přeorientovala skrze učení a integraci svých znalostí a zkušeností. Vytvářela si svoji osobní spiritualitu. Klíčový význam při tvorbě židovské identity u Intelektuálky hrál prostor a čas pro přemýšlení a otevřená mysl. Bylo pro ni důležité poznávat různé židovské perspektivy a svobodně o nich diskutovat. Poznávala tak židovství a samu sebe. Intelektuálka si tak procházela druhou fází internalizace náboženské identity religionistky Norris, která zahrnuje přizpůsobování se víře a praktikám vybraného náboženství.

Samotná konverze pro židovskou identitu Intelektuálky byla stěžejní ve dvou bodech. Za prvé její osobní pocit, že je židovkou, byl stvrzen. Za druhé byla komunitou přijata jako její plnoprávná součást.

I: *„Ale ten fakt, ten moment, že vás ostatní počítají do minjanu, můžete být vyvolané k tóře. Už je to jako doopravdy. Je to strašně důležitý.“*

Intelektuálka zdůrazňuje, že konvertovala prostřednictvím liberální židovské komunity, ale ne k židovskému liberálnímu směru. Upozorňuje tak na to, že se nechce škatulkovat a uzavřít do jednoho směru, ale mít otevřenou mysl jak kvůli sobě a svému rozvoji, tak kvůli respektu vůči ostatním židům z jiných směrů.

Při konverzi si Intelektuálka vybrala dvě židovská jména. Prvním vzdává holt a vděk liberálnímu judaismu, který umožnil ženám studovat a rozvíjet se po náboženské stránce. Druhým naopak projevuje respekt tradičnímu judaismu, který si váží žen jako matek. Intelektuálka v sobě tak spojuje kontrast, který je pro pojetí její ženské identity zásadní.

Vývoj židovské identity Intelektuálky konverzí nekončí. Její identita se dále upevňuje. Intelektuálka popisuje, jak se ještě dlouho po konverzi učila jemným komunikačním dovednostem s ostatními židy.

I: „Člověk za těch pár let, co si odžil, tak se toho spoustu naučil. Určitě když je v procesu konverze a pak těsně po ní, tak určitě někomu šlápne na kuří oko. ... Naučí se neprudit ostatní míň praktikující a nešlapat na kuří oka těm co jsou více praktikující“

Během kontaktu s židy z různých směrů a zázemí Intelektuálka vnímala a postupně začala rozlišovat významy různých situací a kontextů. Mohla pak lépe vybalancovat své projevy v židovské společnosti a případně si ujasnit, co pro ni daná situace znamená. Intelektuálka tak rekvalifikuje významy konceptů, rituálních praktik a gest. Toto chování lze zasadit do třetí fáze teorie tvorby náboženské identity religionistky Norris.

Dále se také po konverzi Intelektuálka začala více angažovat v chodu komunity. Naučila se číst z Tóry, aby mohla vést bohoslužby jako chazanka. V osobním životě se postupem času stávala čím dál více praktikující. Reflektuje, že by tím asi více zapadala do konzervativního směru, ale radši zůstává v liberální komunitě, kde má jako žena zaručenou rovnoprávnost spočívající ve svobodě myšlení, vzdělávání a projevování svých názorů. Židovská identita Intelektuálky tak v sobě kombinuje více směrů židovství dohromady.

Intelektuálka má v současné době manžela a malého syna. Její muž je žid a vyznává židovské liberální hodnoty. Židovská svatba a zisk statusu manželky podle Intelektuálky její židovskou identitu neproměnil. Až to, že se stala matkou, ji zasáhlo. Pro svého syna chce být vzorem a správně ho vychovávat v židovském duchu. Často ale tápe v tom, jak mu složité věci předat tak, aby je pochopil. Uvědomuje si, že jí chybí zkušenost, kterou by získala, když by její rodiče vychovali v židovských hodnotách. Snaží se to dohnat pomocí výchovných židovských knih nebo ji její židovští blízcí zprostředkovávají jejich zkušenosti. Intelektuálka si ale není jistá, jestli to stačí. V této

pozici lze sledovat, jak status konvertitky je určitým způsobem pro Intelektuálku omezující a svazující. Snaží se s tím bojovat dalším rozvíjením své židovské identity.

Co se týče liberální komunity, Intelektuálka se nikdy necítila být omezována tím, že je konvertitka nebo žena. Vědomí, že ortodoxní komunita ji nepovažuje za židovku, neřešila, protože jí nebyla součástí. Do budoucna ale hrozí, že liberální komunita, do nichž dochází, se rozpadne kvůli rozdílným pohledům na její směřování mezi rabínem a komunitní radou. Další nejbližší možná komunita, kterou by s rodinou mohla navštěvovat, je ortodoxní. Musela by ale s celou rodinou nejdřív ortodoxně konvertovat, což by bylo náročné, ale hlavně nepříjemné a ponižující. Intelektuálka by tak přišla o reformní hodnoty a příležitosti, které jsou pro ni klíčové. Její židovská identita by tak musela projít razantní změnou. Intelektuálka zdůrazňuje, že jestli se tomuto kroku půjde vyhnout, udělá to.

2. 3 Biografie Bojovnice

Bojovnice je o několik let starší než ostatní respondentky ve výzkumu. Své dětství a mládí prožila v době komunismu. I proto možná vyrůstala v ateistické rodině, kde náboženství nebylo nijak přítomno. Bojovnice si během svého života prošla velice těžkými a bolestivými událostmi, které měly vliv i na její náboženskou, posléze židovskou identitu.

První životní rána přichází hned v jejích dětských letech, kdy ji sexuálně zneužíval její otec. Pro malou Bojovnici to byla tak traumatizující záležitost, že její mozek toto dění úplně vytěsnil. Do svých skoro padesáti let Bojovnice žila s tím, že si nepamatuje své dětství a netuší proč. Jak tomuto odhalení došlo popíšu dále v textu. Teď budu dále sledovat její životní linku.

Bojovnice vystudovala dvě střední školy. Při studiu si našla známost a otěhotněla těsně před maturitní zkouškou. Měla pocit, že obrovsky zklamala a zároveň se bála, co bude dál. Těhotenství v začátcích tajila před všemi, kromě své matky. V prvních měsících těhotenství Bojovnice o nenarozené dítě přišla. Přirozený potrat neskutečně zatřásl její

psychikou. Rodina ani partner v tomto těžkém období Bojovnici nepodpořili. Bojovnice se kvůli tomu chtěla s partnerem rozejít, dlouho ale vyčkávala, protože se bála konfliktu. Když se nakonec odhodlala, partner ji vyhrožoval, že se kvůli ní zabije. I v tomhle případě Bojovnice nenašla oporu ve své rodině. Její matka ji přemlouvala, ať to zkusí s partnerem ještě vydržet. Bojovnice se už v tuto chvíli vzepřela. Partnera opustila a odstěhovala se do Prahy.

V Praze se v krátké době zamilovala do dalšího partnera, se kterým začala hned i bydlet. Když partner dokončil vysokou školu, odstěhovala se s ním za prací do jeho rodného města Náchoda, kde žili v bytě spolu s jeho rodiči. Po usazení v Náchodě následovala uspěchaná svatba, kterou iniciovala hlavně matka partnera. Bojovnice celkově reflektuje tchýnino chování vůči ní jako hraničící s šikanou. Ještě více pak kulminovalo, když Bojovnice otěhotněla. Bohužel i toto těhotenství skončilo neúspěšně. Doktoři posléze zjistili, že Bojovnice už nikdy nebude mít moct dětí. Celé toto období bylo další obrovskou psychickou zátěží pro Bojovnici. Nakonec se ale znovu vzepřela a s manželem se odstěhovala od jeho rodiny do Jablonce nad Nisou.

Pobyt v Jablonci působil jako nový začátek. Bojovnice se svěřuje, že zde poprvé cítila svobodu a lásku. To ji dodalo obrovskou energii, kterou se rozhodla směřovat k pokusům stát se matkou. To se jí nakonec povedlo a hned dvakrát. Během rizikových těhotenství a výchovy malých synů se manžel Bojovnice změnil. O děti se nikdy pořádně nestaral a o manželku ztratil zájem. Jeho chování vyústilo v nevěru, dluhy a domácí násilí. V tomto období se Bojovnice poprvé setkala s judaismem. Pár měsíců žila s rodinou v Izraeli kvůli manželově zaměstnání. O židovství se ale vůbec nezajímala.

Krize v manželství trvala sedm let. Za nefungující vztah Bojovnice vinila sama sebe. Měla pocit, že není dobrou mámou ani manželkou. Nikde nenašla pochopení ani pomoc. Její silné pocity méněcennosti a pocit bezvýchodné situace vyvrcholily v uvažování o sebevraždě. Nakonec to ale neudělala kvůli svým dětem.

Jako poslední záchranu ji napadlo si přečíst bibli. Za měsíc přečetla Starý zákon, kde našla tvrzení, že bůh pomůže lidem, kteří se k němu obrátí celým svým srdcem a duší. Dodalo ji to naději, že existuje bůh, který by ji mohl pomoci. Na druhou stranu to zpochybňovala. Měla pocit, že už se doopravdy zbláznila. I přesto se pokusila v jednom moment boha poprosit o pomoc v největší pokoře a upřímnosti. V tu chvíli se na kolem ní objevily dvojité duhy, její celé tělo brnělo, intenzivně cítila spoustu emocí dohromady. Duhy byly důkazem, že ji bůh slyší, což pro ni bylo velice důležité. Najednou od někoho získala podporu. Měla v někom zastání. Uvěřila tak v boha. Ještě v den zázraku se rozhodla, že se bude chovat tak, jak to bůh vyžaduje. Aby to zjistila, chtěla číst dál bibli. Nebyla toho ale schopná. Intenzivní zážitek ji tak vyčerpал, že na to už neměla energii. Byl to pro ni znamení, že má jít cestou Starého zákona.

Bojovnice uvěřila v boha na základě mystického zážitku. Neznamená to, ale že vznikla i její celková židovská identita. Mystický zážitek jen Bojovnici motivoval k tomu, aby se o židovství začala zajímat a postupně začala vytvářet židovskou identitu. Bojovnice doufala, že židovství ji vyvede z bezvýchodné situace, že ji pomůže zachránit manželství, vychovávat děti a naučí ji chovat se tak, aby její rodina fungovala. Všechny rodinné problémy a konflikty chtěla vyřešit skrze sebe, protože si všechno dávala za vinu. Tato situace spíše nezapadá do první fáze teorie o tvořící se náboženské identitě religionistiky Norris. Bojovnice se nerozhodla dané náboženství vyznávat, protože bylo v souladu s jejími již existujícími přesvědčeními. Ve vybraném náboženství hledala záchranu, něco, co ji pomůže její chování a myšlení změnit.

Následně bojovnice zkoušela dodržovat vše, co je napsáno ve Starém zákoně. Zásady byly velice složitě podány a Bojovnice se je snažila dodržovat, ale nebyla si jistá, jestli to dělá správně. Nejistota v ní pak vyvolávala strach, že se na ni bůh bude zlobit. Hledala tak někoho, kdo by ji s tím pomohl. Po určitých peripetiích i se syny navštívila liberální komunitu na severu Čech, kde je všele přivítal předseda židovské obce. Rodina za ním pak nějakou dobu dojížděla a seznamovala se s židovskými koncepty, praktikami a komunitou. Poté co se předseda obce ujistil, že Bojovnice i její synové

jsou o konverzi přesvědčeni, jim doporučil kurzy reformní komunity v Praze, které na ni připravují. Bojovnice byla z kurzů nadšená. Biblické nesrozumitelné komplikované zásady a pravidla jí byly vysvětleny ve srozumitelné podobě, takže jim porozuměla a mohla je dodržovat v dnešní době.

V tomto období lze sledovat, jak se Bojovnice přizpůsobuje židovské víře a praktikám. Vytváří a rozvíjí tak svoji židovskou identitu. Zapadá tak do druhé fáze teorie o internalizaci náboženské identity religionistky Norris.

Během příprav na konverzi Bojovnice viděla dokumentární film o Šoa. Při jeho sledování si uvědomila, že už je židovkou. Cítila, že se s ostatními židy ztotožňuje. Tento pocit přináležitosti k židům by mohl vyplývat ze společné zkušenosti prožití traumatu, jak ho například interpretuje i respondentka Hrdinka.

Po absolvování kurzů byla žádost o konverzi Bojovnice a jejich synů rabínem odmítnuta. Rabín jim doporučil, ať svou konverzi ještě zváží a popřípadě dál studují a dodržují židovské zvyky. Bojovnice a synové se nevzdali a pokračovali dál. Nakonec byli ke konverzi připuštěni a rabínský soud je uznal za právoplatné židy a oficiálně je přijal do židovského společenství.

Konverze byla pro židovskou identitu Bojovnice stěžejní. Uvědomila si, že k judaismu už ji nevede zmíněný mystický zážitek, ale že v židovství věří a vyznává ho, protože díky němu si vytváří životní hodnoty a priority. Dává jí také sílu tyto hodnoty vyznávat. Je tak silnější, sebejistější člověkem a lepší matkou.

B: „Měla jsme nadstavbu, která je nadčasová, kde člověk najde přístav v každé době.“

Také pro Bojovnici byl důležitý respekt a uznání, kterého se jí dostalo od rabínů během bejt dinu. Poprvé ji někdo pochválil a vyjádřil tím tak, že si jí váží jako člověka, že stojí o její přítomnost v komunitě. Konverze a vytváření židovské identity je u Bojovnice spojeno s transformací jejího chování a myšlení. Tato transformace ale nebyla okamžitá. Naopak byl to postupný přechod, při kterém se Bojovnice znovu identifikovala.

Při konverzi si Bojovnice vybrala nové jméno i příjmení. Židovské jméno si zvolila tak, aby už nikdy nemohla popřít, že je židovkou. A doplnila ho příjmením, kterým vyjádřila, kdy konverze proběhla. Změnou jména i příjmení se Bojovnice snaží odprostit od minulosti a vytvořit si nový život s novým jménem.

Konverze vývoj židovské identity u Bojovnice neskončil. Tím, že prostřednictvím židovství Bojovnice začala věřit sama sobě, dodala jí to odvahu řešit další problémy.

B: „A když to shrnu od konverze si mi nedělo vše lepší, ale naopak jsem odkrývala věci v rodině, který jsem dřív neunesla.“

Při psychoterapii Bojovnice odhalila, že své dětství si nepamatuje, protože byla otcem sexuálně zneužívána. Pochopila tak i to, proč se ve svých mladých letech podceňovala, proč nebyla schopná čelit dominanci, proč si vybírala špatné partnery a proč oceňovala projevy jejich lásky prostřednictvím ubližování.

V současné době je Bojovnice aktivní židovkou v reformní komunitě. Ví, že ji ortodoxní směr židovství nepovažuje za židovku, ještě se s ním ale nesetkala. Ortodoxní společenství oceňuje, protože uchovává tradici a v dnešní společnosti chrání hodnoty rodiny. Na druhou stranu se jí ale nelíbí, jak se ortodoxní směr vyvyšuje nad ostatní a není tak pokorný. Podle ní je důležité se navzájem respektovat a vzdělávat.

Do budoucna se Bojovnice chce o židovství dozvídat více. Má se ještě mnoho co učit. Také si chce udržet sebereflexi a přijímá, že ještě udělá v životě chyby. S pomocí své židovské víry je ale překoná a posune se dál. Lze tak říci, že Bojovnice se nachází ve třetí stádiu teorie internalizace náboženské identity, ve které probíhá rekvalifikace náboženských významů, konceptů ale i rituálních praktik.

2. 4 Biografie Profesionálky

Profesionálka pochází z rodiny, kde nikdo žádné náboženství nevyznával. Na střední škole při výuce společenských věd ji náboženství spolu s filozofií zaujalo. Začala si

zjišťovat o těchto tématech více informací. Hodně ji z náboženských systémů fascinovalo židovství. Při výběru vysokoškolského oboru tak neváhala a přihlásila se na judaistiku a filozofii.

Židovství tak dlouho dobu pro Profesionálku představovalo vědecký zájem. V rámci bádání navštívila reformní židovskou komunitu v Praze. Bavilo ji sledovat dění v židovské společnosti. Ráda tzv. nahlížela pod pokličku. Její chování lze interpretovat tak, že zastávala vůči komunitě a židovství vědecký outsider přístup.

Čas strávený v komunitě se ale čím dál více navyšoval. Profesionálka si tam našla partnera a kamarády. Čím dál více si připadala jako přirozená součást společenství. Začala tak poznávat židovství z insider perspektivy. Nakonec zjistila, že jí tento úhel pohledu vyhovuje víc. Našla v sobě víru v židovství.

P: *„Měla jsem pocit, že to všechno do sebe zapadá, má to smysl.“*

V tomto bodě lze sledovat, jak se začíná u Profesionálky vytvářet židovská identita. Židovství ji poskytuje hodnoty a životní styl, který chce vést. Má pocit, že to je pro ni ta správná tradice. Proces internalizace její židovské identity je tak zahájen.

Profesionálka zažádala o konverzi a setkala s předsedou komunity. Ten shledal její motivy ke konverzi jako upřímné. Nastalo tak v životě Profesionálky období příprav. Studium hebrejštiny a halachy bylo snadné. Většinu znala z univerzitního studia. Složitější bylo do života vtisknout rituální židovské praktiky. Profesionálka si liturgicky prožila celý židovský rok. Během něho byla ještě dvakrát přezkoušena rabínem, který ji případně poradil, na co se má ještě více zaměřit.

Profesionálka si tak procházela druhou fází tvorby náboženské identity podle teorie Norris, kdy se přizpůsobovala víře a rituálním praktikám vybraného náboženství. Profesionálka si tak na základě učení a integrací nových konceptů a významů vytvářela svoji jedinečnou osobní spiritualitu a s tím i židovskou identitu.

Po roce příprav Profesionálka přistoupila k rabínskému soudu a posléze absolvovala rituální ponoření v mikvi. Očekávala, že konverze jako veřejné stvrzení její příslušnosti k židovství, na ni bude mít transformační dopad. Ale nestalo se tak. Uvědomila si, že se stávala židovkou už dlouhou dobu, že to byl postupný proces. Svým uvědoměním Profesionálka potvrzuje antropologickou definici konverze, která říká, že konvertita se stává věřícím krok po kroku tak, že přenastavuje a přeorientoává se prostřednictvím učení a integrací získaných znalostí a zkušeností.

Při procesu konverze si Profesionálka vybrala nové židovské jméno, které symbolizuje báseň, píseň. Profesionálka totiž ráda zpívá, ale stydí se. Židovské jméno ji má připomínat, že se nemá bát zkoušet nové věci a tím tak zlepšovat svůj život. U seberozvoje ji už vždy bude pomáhat její židovská víra.

Dalším významným milníkem pro Profesionálku bylo dokončení doktorátu z judaistiky. Splnila si tak svůj sen být vědkyní. Byla šťastná, že může na univerzitě učit o judaismu. Zjistila ale, že ostatní pracovní náplň vědkyně ji nevyhovuje. Mezitím začala dobrovolničit v židovské komunitě. Vedla tam kurzy o židovství pro děti. Lektorská práce ji moc naplňovala. Po dlouhém rozvažování a hledání svého poslání nakonec Profesionálka došla přesvědčení, že by se měla stát rabínkou. Přihlásila se tak do rabínského progresivního semináře.

V době výzkumu byla Profesionálka v posledním ročníku semináře. Své studium reflektuje jako velice obohacující. Čím více se dostává do problematiky a je ve větším kontaktu s komunitou jako lektor, tím více se utvrzuje v tom, že ji práce rabínky sedí, že má lidem co nabídnout. Postupně si tak buduje pocit jistoty. V židovství nalézá smysl životního poslání.

Seminář ji, na rozdíl od univerzitního studia, dal příležitost potkat a prozkoumávat různé směry židovství. Rozšířil ji tak obzory. Její židovská identita se tak dále rozvíjela. Profesionálka popisuje, že zbožňuje svobodu, díky níž si může vybírat z různých židovských interpretací a vytvářet tak svoji jedinečnou osobní spiritualitu. Její víra se

tak víc a víc upevňuje. Lze tak sledovat, že u Profesionálky se naplňuje třetí fázi teorie internalizace náboženské identity, ve které dochází k proměnám chápání náboženských konceptů, významů ale i rituálních praktik.

Profesionálka zdůrazňuje, že v roli rabínky její osobní spiritualita nehraje roli. Jako rabínka nemůže upřednostňovat, co je dobré pro ni, ale co je dobré pro komunitu. Chce dalším židům zprostředkovat vědění, podnítit v nich diskuzi, nasměrovat, popostrčit je v rozvíjení jejich víry. Profesionálka tak vytváří určitou multiplicitu své židovské identity.

Liberální komunita Profesionálku podporuje v jejím rabínském vzdělávání. Ovšem někteří členové ortodoxní židovské obce mají jiný názor. Nesouhlasí s tím, že by se rabínkou měla stát žena a konvertitka. Profesionálka se tak setkává i s pokusy, které se jí snaží zdiskreditovat. Profesionálka se vyhýbá mluvit o tom, jestli ji to zraňuje nebo jinak ovlivňuje. Působí to tak, že v tomhle tématu si kolem sebe postavila zeď, která ji zakazuje projevovat emoce. Kdyby totiž emoce projevila, mohlo by to být použito proti ní. Profesionálka čelí obrovské stereotypizaci žen, kterou vytvořila a zastává ortodoxní komunita.

V současné době Profesionálka pracuje na plný úvazek v židovské liberální komunitě na pozici rabínky. Těší se na ukončení rabínského studia. Završí tím tak další životní kapitolu. Společně s komunitou a blízkými oslaví svoji novou roli v komunitě. Neočekává, že by se tím mělo změnit její pojetí židovství.

Závěr

Bakalářská práce se snaží, prostřednictvím životních příběhů židovských konvertitek, analyzovat vytváření a vyvíjení jejich židovské identity během života. V jejich narativu hledá, jak se jejich židovská identita vytváří, za jakých okolností a z jakých důvodů se mění, jak ji samy ženy definují a co pro ně znamená.

Z analýzy získaných rozhovorů vyplývá, že židovská identita respondentek se během života vyvíjí postupně. První setkání s judaismem nebylo pro jejich náboženskou identitu příliš signifikantní. Proces vytváření jejich židovské identity nastal až později.

Během první fáze vzniku židovské identity ženy sympatizují s judaismem a zvolí si ho za životní filozofii, protože jim buď nabízí životní hodnoty a řád, se kterým se identifikují jejich už existující přesvědčení a pocity, nebo chtějí, aby židovské hodnoty a řád byly součástí jejich životů, protože ho chtějí změnit a získat tak jiný životní směr. Toto období zahrnuje vzdělávání a bádání o židovských významech, konceptech a filozofii.

Potom, co se ženy rozhodnou, že judaismus je pro ně správnou tradicí, kterou chtějí vyznávat, začnou do svého každodenního života implementovat víru a rituální praktiky. Druhá fáze procesu internalizace náboženské identity je tak velice intenzivní. Ženy zažívají prostřednictvím učení a integrací získaných znalostí a zkušeností transformaci náboženské identity. Konverze probíhající podle židovského práva zahrnující rabínský soud a mikvi, pak v tomto procesu hraje důležitou roli. Veřejnou iniciací se ženy stávají oficiálně plnoprávnými členkami židovské komunity. Jejich osobní pocit přináležení k židovství je potvrzen a posunut na vyšší rovinu.

Konverzí ale vývoj židovské identity u respondentek nekončí. Ženy se dále rozvíjí dalším poznáváním a studováním židovské kultury a náboženství. Jejich další životní osudy, jako například změna zaměstnání nebo stání se matkou, jejich pojetí židovství také ovlivňuje. Židovky tak prochází třetí fází vývoje náboženské identity, která zahrnuje rekvalifikaci náboženských významů, konceptů a rituálních praktik.

Pro židovské identity respondentek jsou zásadní liberální židovské práva týkající se žen. K ortodoxnímu směru, který tyto klíčové hodnoty ohledně ženské rovnoprávnosti neuznává a je samotné nepovažuje za židovky, přistupují různě na základě své životní situace. Svých liberálních hodnot se ale drží a nehodlají je opustit.

Literatura a zdroje

Austin-Broos, D. (2003). The Anthropology of Conversion: An Introduction. In A. Buckser & S. D. Glazier, *The Anthropology of Religious Conversion* (s. 1-12). New York; Toronto; Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.

Berger, P. L. & Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Brumlik, M. (2012). *Judaismus*. Praha: Grada.

Buckser, A. (2003). Social Conversion and Group Definition in Jewish Copenhagen. In A. Buckser & S. D. Glazier, *The Anthropology of Religious Conversion* (s.69-84). New York; Toronto; Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research design: Choosing Among Five Approaches*. Thousand Oaks; London; New Delhi: SAGE publications.

Crowley, P. (2003). Paul Ricoeur: The Concept of Narrative Identity, The Trace of Autobiography. *Paragraph*, 26(3), 1-12.

Český statistický úřad. (2022). *Obyvatelstvo podle náboženské víry (data a schéma)* (170359-22). <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-scitani-2021-otevrena-data>.

Fishbane, M. A. (1996). *Judaismus: zjevení a tradice*. Praha: Prostor.

Hamar, E. (2008). *Vyprávěná židovství: o narativní konstrukci druhogeneračních židovských identit*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Hájek, M. & Havlík, M. & Nekvapil, J. (2012) Narativní analýza v sociologickém výzkumu: přístupy a jednotící rámec. *Sociologický časopis*, 48(2), 199-223.

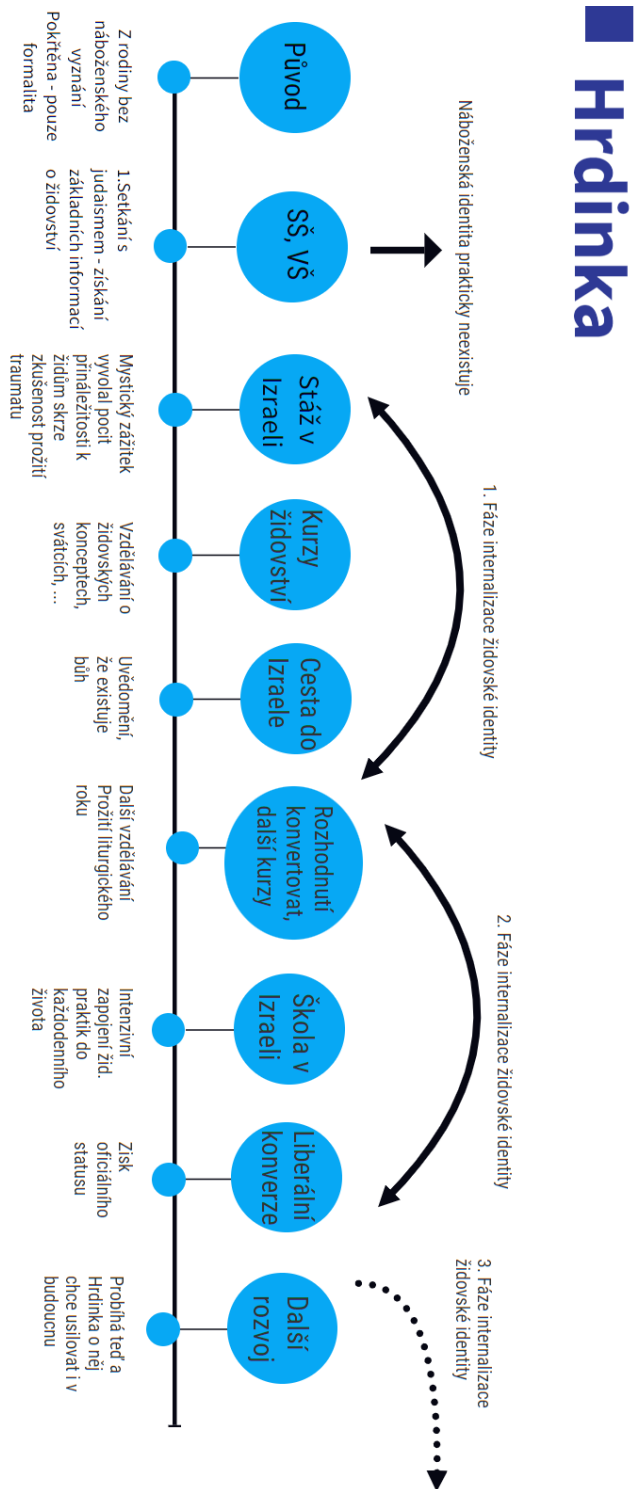
Mayer, D. (2010). *Konverze k judaismu*. Praha: OIKOYMENH.

Newman, J. & Sivan, G. (1992). *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer.

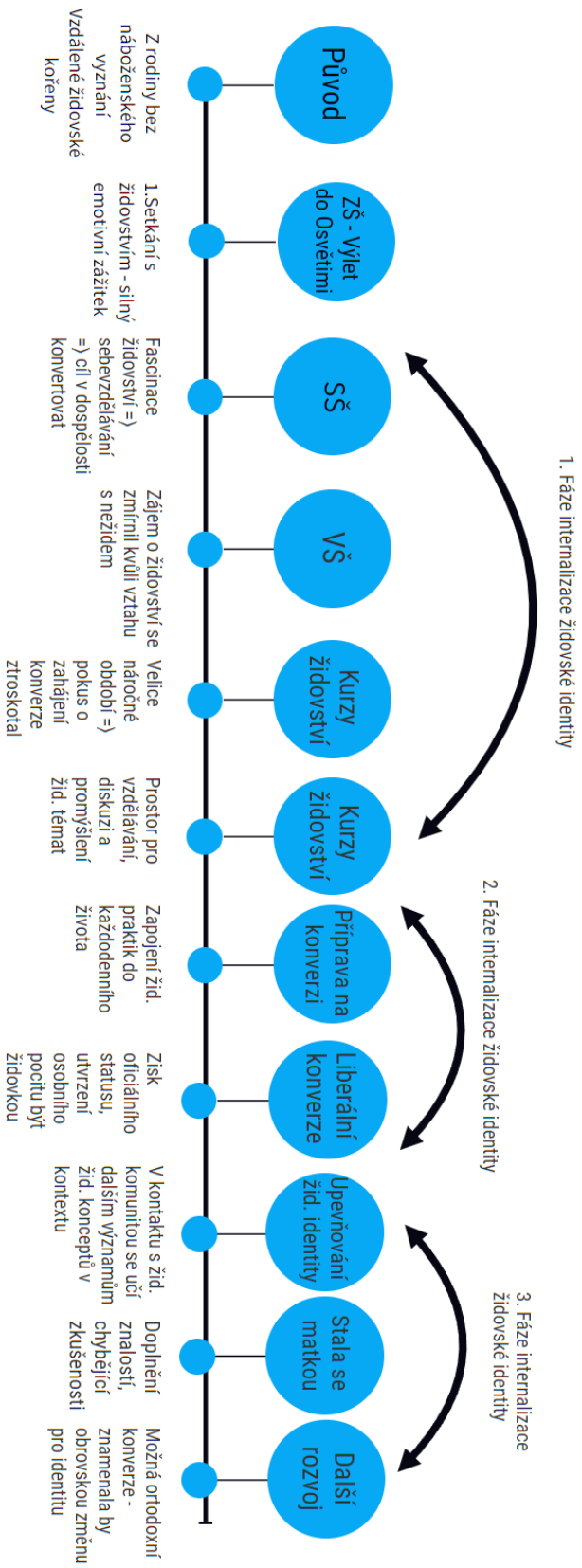
- Norris, R. S. (2003) *Converting to What? Embodied Culture and the Adoption of New Beliefs*. In A. Buckser & S. D. Glazier, *The Anthropology of Religious Conversion* (s. 171-181). New York; Toronto; Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Pavlicová, H. & Horyna, B. (2003). *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc.
- Rambo, L. R. (2003) *Anthropology and the Study of Conversion*. In A. Buckser & S. D. Glazier, *The Anthropology of Religious Conversion* (s. 211-222). New York; Toronto; Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Renzetti, C. M. & Curran, D. J. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Univerzita Karlova.
- Ricoeur, P. (1971). *The Model of The Text: Meaningful Action Considered as a Text*. *Social research*, 38(3), 529-562.
- Ricoeur, P. (2000). *Čas a vyprávění I*. Praha: OIKOYMENH.
- Ricoeur, P. (2007). *Čas a vyprávění II*. Praha: OIKOYMENH.
- Ricoeur, P. (2016). *O sobě samém jako o jiném*. Praha: OIKOYMENH.
- Řiháček, T., Čermák I., Hytych R. & Kolektiv. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita.
- Spiegel, P. (2007). *Kdo jsou Židé?*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal.

Přílohy

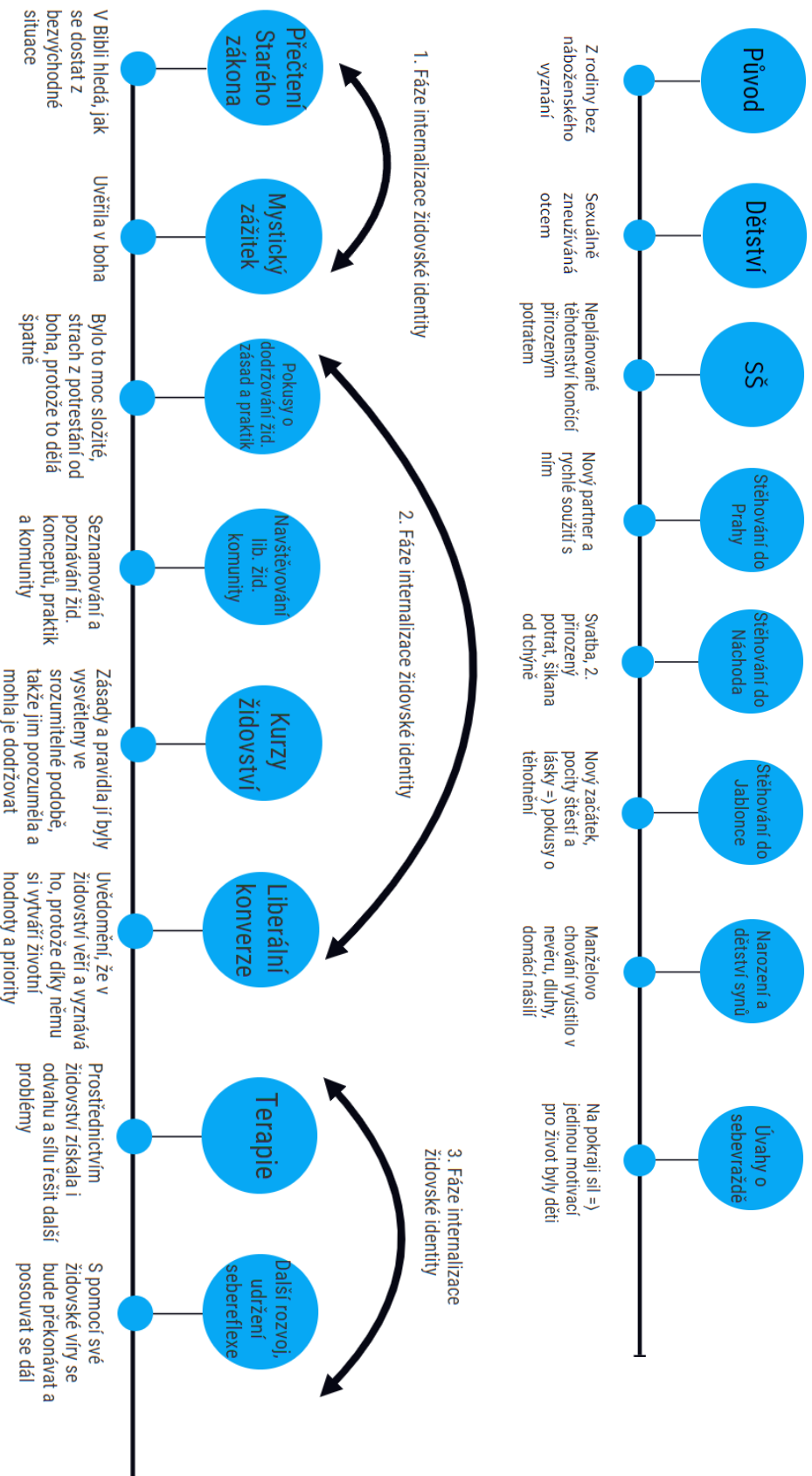
Příloha č. 1 Životní linka vývoje židovské identity u Hrdinky



Intelektuálka



Příloha č. 3 Životní linka vývoje židovské identity u Bojovnice



Profesionálka

